

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA STRUKTURÁLNÍ POLITIKY EU A ROZVOJ VENKOVA

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Strukturální politika EU a rozvoj venkova

**Analýza zemědělského podniku z hlediska
čerpání dotací z EU**

Vedoucí diplomové práce:
Ing. Petra Pártlová, Ph.D

Autor:
Bc. Jana Hánová

2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana HÁNOVÁ**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Strukturální politika EU a rozvoj venkova**

Název tématu: **Analýza zemědělského podniku z hlediska čerpání dotací z EU**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je analýza současného stavu zemědělsky hospodařícího podniku, z pohledu kdy podnik čerpá finanční prostředky z EU a národních zdrojů a kdy podnik tyto zdroje nevyužívá. Na základě této analýzy budou navrženy nové nebo inovované finanční stimuly pro rozvoj vybraného zemědělského podniku. Budou navržena nová řešení, která povedou k rozvoji sledovaného podniku a bude vypracován pilotní návrh projektu.

Metodika:

1. Studium odborné literatury a sepsání literární rešerše vztahující se k dotčené problematice.
2. Součástí diplomové práce je provedení analýzy čerpání finanční podpory z různých zdrojů a zhodnocení a popsání vybraného řešeného podniku.
3. Při zpracování diplomové práce jsou pro popis dosavadních poznatků ve vývoji zpracovávané oblasti využívány metody historická a deskriptivní, při práci s literaturou jsou využívány metody komparace a analogie, dále induktivně-deduktivní metody, kdy jsou z jednotlivých poznatků vyvozeny obecné závěry.

V praktické části práce jsou využívány metody analýzy a syntézy pro analýzu dostupných zdrojů a následnou syntézu získaných poznatků.

4. Potvrzení nebo vyvrácení hypotéz o zlepšení situace vybraného regionu. Vyhodnocení výsledků a navržení doporučení pro zlepšení stávající situace z hlediska efektivnějšího využívání finančních zdrojů.

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární přehled, 3. Cíle a metodika, 4. Analytická část, 5. Návrhy a doporučení, 6. Diskuze, 7. Závěr, 8. Resumé, 9. Přehled použité literatury, Přílohy

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 50 - 70 stran, dle možností
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. a kol.: Regionální rozvoj. Linde Praha a.s., 2008, 322 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. 1. vyd., Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 8024603845.

HRABÁNKOVÁ, Magdalena. Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2006. 65 s., [28] s. obr. příl. ISBN 80-7040-835-9 (brož.).

SVATOŠOVÁ, L. Regionální rozvoj z pozice strukturální politiky. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2005. 156 s., [17] s. obr. příl. ISBN 80-7040-749-2

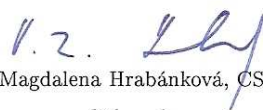
WOKOUN, R. Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Praha: Oeconomica, VŠE, Praha. 2003. 328 stran. ISBN 80-245-0517-7.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Petra Pártlová, Ph.D.
Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Datum zadání diplomové práce: 15. března 2009

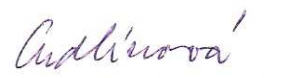
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc., prof.h.c.

děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONÓMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (25)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 20. dubna 2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 3. září 2010

.....
Bc. Jana Hánová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Ing. Petře Pártlové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce. Současně děkuji hlavní účetní Meclovské zemědělské akciové společnosti paní Miloslavě Němcové za poskytnutí potřebných informací nezbytných pro zpracování této práce.

OBSAH

1. ÚVOD.....	3
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	5
2.1. SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA (SZP).....	5
2.1.1. Podstata a principy Společné zemědělské politiky	5
2.1.2. Společná zemědělská politika po východním rozšíření.....	7
2.1.3. Financování společné zemědělské politiky	8
2.2. TRANSFORMACE ZEMĚDĚLSTVÍ V ČR	11
2.2.1. Obecné tendence ve vývoji zemědělství ČR do roku 1989.....	11
2.2.2. Základní trendy vývoje zemědělství ČR po roce 1990.....	15
2.3. VYMEZENÍ MĚNĚ PŘÍZNIVÉ OBLASTI LFA.....	21
2.3.1. Marginalita a marginální oblasti	22
2.3.2. Typy marginality - marginální oblasti.....	23
2.3.3. Význam hospodaření v marginálních oblastech.....	25
2.4. MULTIFUNKČNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ.....	29
2.4.1. Funkce zemědělství	29
2.4.2. Evropský model multifunkčního zemědělství	31
2.5. FINANČNÍ PODPORA PŘED VSTUPEM A PO VSTUPU DO EU	33
2.5.1. SAPARD.....	33
2.5.2. HRDP - Horizontální plán rozvoje venkova.....	34
2.5.3. Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.....	36
2.5.4. Stručný vývoj způsobu podpor v českém zemědělství	37
2.5.5. Politika rozvoje venkova.....	39
3. CÍL, METODIKA A HYPOTÉZA	41
4. PRAKTICKÁ ČÁST	43
4.1. CHARAKTERISTIKA PODNIKU	43
4.1.1. Rostlinná výroba.....	43
4.1.2. Chov skotu.....	44
4.1.3. Chov prasat.....	44

4.2. HISTORIE	44
4.3. DOTACE/ PODPORY PŘED A PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE.....	45
4.4. MODELOVÝ PROJEKT	52
5. ZÁVĚR	69
6. SUMMARY	74
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	75
8. SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A MAP.....	79
9. SEZNAM PŘÍLOH.....	81

1. ÚVOD

Evropská unie se se svými 27 členskými státy a téměř půl miliardou obyvatel rozkládá na velké části evropského kontinentu. Od samého počátku se snaží zajistit svým občanům prosperitu a stabilitu. Její politika a činnost se nás všech přímo či nepřímo dotýká.

Evropská unie chce být spravedlivou společností, která pečuje o své občany, snaží se podporovat hospodářskou prosperitu a vytvářet nová pracovní místa tím, že nutí firmy stát se konkurenceschopnějšími a učí pracovníky novým dovednostem.

Ve spolupráci se svými sousedy i s ostatními zeměmi se EU snaží šířit prosperitu, demokratický pokrok, právní stát a dodržování lidských práv i za svými hranicemi. Evropská unie je jednou z největších obchodních velmocí a jedním z nejvýznamnějších poskytovatelů finanční i technické pomoci chudším zemím.

V padesátých letech dvacátého století pracovalo více než 20 % obyvatel EU v zemědělství a zhruba 40 % v průmyslu. Od té doby se počet lidí pracujících v zemědělství a průmyslu snížil, a naopak oblast služeb zaměstnává čím dál více lidí. V roce 2004 byly více než dvě třetiny pracovních míst ve 25 státech EU právě v oblasti služeb. V zemědělství to bylo 5 % a v průmyslu 27,9 %.

České zemědělství má za sebou stoletími prověřenou tradici, která nejenže zaručovala kýženou soběstačnost národa v základních potravinách, ale i tento středoevropský kout světa proslavila v zahraničí. V agrárním exportu se dlouhodobě uplatňují především komodity mléko, živá zvířata, obiloviny, cukr a slad.

Zemědělství podnikatelé dnes v ČR hospodaří na přibližně **4 264 tis. ha zemědělské půdy**, která tak tvoří přibližně polovinu (54 %) celkové rozlohy státu. Na jednoho obyvatele republiky připadá 0,42 ha zemědělské půdy, z toho 0,30 ha půdy

orné, což je přibližně evropský průměr. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky.

Polovina zemědělského půdního fondu se nachází v oblastech méně příznivých pro hospodaření (tzv. LFA oblasti) a to jsou právě oblasti, kde se zakládání a udržování luk a pastvin podporuje.

Většina zemědělské půdy je nyní ve vlastnictví fyzických a právnických osob. K 31. 12. 2004 bylo ve vlastnictví státu 599,7 tis. ha zemědělské půdy, kterou pronajímá Pozemkový fond ČR. České a moravské zemědělství lze charakterizovat velkou roztržitostí vlastnictví půdy a velkým podílem najaté půdy (90 %) od velkého počtu pronajímatelů. Velikostní struktura podniků se výrazně liší od struktury podniků ve 25 členských zemích Evropské unie. Podniky v ČR s více než 50 ha zemědělské půdy totiž zaujímají 92,2 % z celkové výměry obhospodařované zemědělské půdy.

Zemědělská výroba v ČR zaměstnávala v roce 2009 přibližně **120 tis. osob** a tento počet od začátku 90. let neustále klesá. Podíl pracovníků v zemědělství, ve struktuře zaměstnanosti národního hospodářství, je méně než 2 %.

Zemědělství dnes již neslouží pouze výrobě potravin, ale přebírá na sebe i důležité společenské a ekologické funkce. Zemědělská činnost je nedílnou složkou venkovského prostoru, který si zaslouží péči a podporu. Pomocí národních i evropských dotačních titulů jsou zemědělci, pro veřejnost i životní prostředí, vedeni k prospěšným činnostem, ovlivňující život obyvatel EU.

Zkoumaným podnikem v této diplomové práci je Meclovská zemědělská a.s., se sídlem v Meclově, v okrese Domažlice, v Plzeňském kraji. Tento podnik provozuje svoji podnikatelskou činnost v zemědělské výrobě, převážně v oblasti rostlinné a živočišné výroby.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Společná zemědělská politika (SZP)

Politika společného trhu se zemědělskými výrobky je jednou z nejstarších politických aktivit Evropských společenství/Evropské unie (ES/EU). Závazek vybudovat tento systém, v němž by právní regulace i financování spočívaly zcela v rukou nadnárodního společenství, byl obsažen již ve smlouvě z roku 1957. Zároveň představoval po celou dobu fungování ES/EU jednu z politicky (i po stránce financování) nejcitlivějších oblastí. Jedna z prvních krizí Společenství v šedesátých letech, kdy Francie opustila jednání Rady a zahájila na několik měsíců „politiku prázdného křesla“, byla způsobena právě neshodami o nutnosti převést rozhodování o legislativě a financování v oblasti rodící se společné zemědělské politiky (SPZ) na proceduru kvalifikované většina (QMV) namísto jednomyslnosti. Zvláštnostmi evropského systému kometární preference v zemědělství argumentoval francouzský prezident de Gaulle, když blokoval první žádost Velké Británie o členství v ES. O systém financování SZP a otázku jeho reformy šlo i při nedávné krizi obklopující jednání o nové finanční perspektivě pro roky 2007-2013 (Fajmon, 2006).

2.1.1. Podstata a principy Společné zemědělské politiky

Řídící princip společného zemědělského trhu ES, princip komunitární preference, fungoval (a v řadě oblastí nadále funguje) prostřednictvím množstevních kvót, intervenčních opatření pro danou komoditu a tržních řádů, o nichž rozhoduje Komise (ve spolupráci s Radou prostřednictvím systému specializovaných výborů; Evropský parlament (EP) zde spolurozhodovací pravomoc až do vstupu Lisabonské smlouvy v platnost neměl a ani nyní nespolurozhoduje o opatřeních týkajících se stanovení cen, dávek, podpor či množstevních omezení). Princip komunitární preference spočíval po desetiletí o ochraně domácích zemědělců z členských států, kterým byly vypláceny dotace svázané s množstvím produkce. Vývoz za hranice společného trhu byl podporován vysokými subvencemi. Na druhé straně zemědělské

dovozy z nečlenských zemí byly postihovány vysokým clem v závislosti na „citlivosti“ dané komodity.

Tržní řády tak uměle stanovovaly **tři typy cen**:

- cílovou cenu (cena, za kterou je daná komodita prodávána na vnitřním trhu ES);
- minimální či intervenční cenu (cena, kterou má garantovanu zemědělec; v případě nízké poptávky Společenství garantuje, že za ni produkci od zemědělce vykoupí);
- prahovou cenu (minimální cenu, za kterou lze dovézt konkurenční výrobek zvnějšku do ES v důsledku vysokých do-vozních cel na zemědělské výrobky).

Regulovaný systém měl původně (v poválečných letech) zajistit potravinovou soběstačnost ES ve výrobě základních zemědělských komodit (cukr, obilí, mléčné produkty, živočišná výroba, ovoce, zelenina, víno atd.). V osmdesátých letech však vedl ke krizi. Projevovala se nadprodukcí téměř všech komodit, neúměrným zatížením rozpočtu ES a růstem cen, které v některých případech (například cukr) několikanásobně převyšovaly ceny na světových trzích.

K financování SZP až do roku 2007 sloužil Evropský zemědělský garanční a orientační fond (EAGGF), ze kterého byly vypláceny zemědělcům dotace na výrobu i subvence pro vývoz, případně též intervenční platby pro nákup přebytečných výpěstků na sklad. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let odčerpával až 70% evropského rozpočtu (Fajmon, 2010).

K prvním výraznějším reformám SZP ES donutila až masivní kritika v rámci Uruguayského kola jednání Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), kde především USA nutily rodící se Evropskou unii, aby uvedla svoji zemědělskou politiku do souladu s procesy všeobecné liberalizace obchodu.

V devadesátých letech došlo k finančnímu posílení orientační části fondu EAGGF (na úkor garancí), začaly být financovány programy rozvoje venkova a nezemědělského využívání půdy, podpory předčasného odchodu farmářů do důchodu a naopak start mladých farmářů, kteří se chystají začít se zemědělským podnikáním, ekologické zemědělství, modernizace výroby, péče o krajinu apod.

V oblasti podpory zemědělské produkce vznikly zásady systému **tzv. přímých plateb**, které od roku 2004 postupně vystřídaly **systém tržních plateb** svázaných s vyprodukovaným množstvím.

Regulace byla uvolněna u řady komodit. V přísné podobě ale přetrvala u tzv. „citlivých odvětví“: cukr, víno, ovoce a zelenina. Její pozůstatky zůstávají například i u obilovin, u mléka a mléčných produktů, vajec či masa a projevují se existencí intervenčních cen, množstevních kvót, prémie na chov, vývozních subvencí či skutečností, že pravidla poskytování státní pomoci musí být v souladu s legislativou EU.

Novou regulaci přináší legislativa motivovaná údajně ochranou spotřebitele (požadavky na dodržování veterinárních a fytosanitárních předpisů, přísné předpisy pro transport zvířat, pokusy určovat přesně kvalitativní charakteristiky zboží, které může být v EU uváděno na trh, předpisy upravující balení a označování produktů atd.). Novinkou posledních let je i speciální podpora pěstování a produkce některých komodit z ekologických důvodů (například výroba biopaliva z olejnin, obilovin a píce) (Fajmon, 2006).

2.1.2. Společná zemědělská politika po východním rozšíření

Nové problémy přineslo rozšíření EU na východ v květnu 2004, které zamíchalo kartami rozdanými dosud mezi příjemce a plátce evropských strukturálních fondů.

Česká republika vstoupila do EU jako stát, v němž zemědělský sektor zaměstnává méně než 4% pracovní síly. V devadesátých letech navíc tento sektor procházel významnou restrukturalizací, nejen odvětvovou, ale i z hlediska vlastnické struktury. V této specifické oblasti problémů, které nemusely řešit starší členské státy EU a ani mnozí noví členové (polská či maďarská kolektivizace zemědělství nedosahovala rozměrů kolektivizace československé), je dodnes řada nevyřešených bodů.

Navzdory těmto potížím si udržovalo české zemědělství v řadě odvětví vysokou efektivitu, o čemž svědčí i to, že ČR v produkci řady komodit před vstupem do EU zaujímala druhé místo v rámci desítky nových členů hned za Polskem a předstihovala i řadu producentů v rámci EU-15 (cukr, olejnin). V Polsku bylo přitom přímo

v zemědělském sektoru či v souvisejících odvětvích zaměstnáno v době vstupu do EU přes 20% populace. Podobná situace je i v některých pobaltských zemích (Lotyšsko, Litva).

Již v devadesátých letech se v souvislosti s restrukturalizací zemědělství a reorientací trhů na EU musela ČR vyrovnat s ne vždy férovou konkurencí v oblasti zemědělské výroby. Přizpůsobovala se také situaci na světových zemědělských trzích (například situace českého cukrovarnictví byla složitá již v devadesátých letech) (Fajmon, 2010).

Vstup do EU znamenal pro ČR v zemědělské oblasti několik novinek:

- Musela se postupně přizpůsobit systému tržní regulace panující v EU. Tu pro nové členské země ještě zvláštním způsobem upravily (či zdeformovaly) přístupové smlouvy (zákaz podpory vysazování nových vinic po vstupu do EU a jejich restrukturalizace nad povolený limit, kvóty pro pěstování luštěnin, výrobu mléka, produkci dehydratovaného krmiv, bramborového škrobu či zpracovaného ovoce a zeleniny, kvóty a prémie na pěstování dotovaného jatečného dobytka, atd.). To způsobuje některé změny v komoditní skladbě českého zemědělství, jak se během dosavadního členství ČR v EU již stačilo potvrdit.
- Musela se přizpůsobit vývoji evropské legislativy, která nevzniká ve vakuu – působí na ni světový proces liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky v rámci Světové obchodní organizace (WTO). Ten si např. v roce 2006 vynutil přijetí reformy cukerního pořádku.
- Musela spolu s přístupovou smlouvou přijmout deformovaná pravidla financování zemědělství pro nové členské státy, které jim přiznávají až do roku 2013 pouze část přímých plateb, jež získávají státy EU-15 (Fajmon, 2010).

2.1.3. Financování společné zemědělské politiky

Do roku 2007 se rozpočtová politika EU v oblasti zemědělství v základních bodech řídila podle finanční perspektivy zvané Agenda 2000, která byla v platnosti

v letech 2000-2006. V roce 2002 byla modifikovaná s platností od roku 2004 s ohledem na východní rozšíření. Výdaje na zemědělství podle ní pravidelně pokrývaly přibližně 45% rozpočtu EU.

Požadavky starších členů EU (zejména „zemědělských“ zemí v čele s Francií), aby byly zachovány jejich příjmy v tomto sektoru, vedly k tomu, že desítka nových členských států podle dohod z Kodaně v roce 2002, které posloužily jako základ přístupových smluv, obdržela v prvním roce členství jen 25% přímých plateb poskytovaných v EU. Do roku 2006 docházelo k jejich navyšování každoročně o 5%. Noví členové mohli v letech 2004-2006 dorovnávat tento nepoměr z vlastních zdrojů (respektive buďto ze státního rozpočtu, nebo z prostředků, které získávali od EU na rozvoj venkova) o dalších 30 procentních bodů. ČR může dle vyjednávaných podmínek u obilí a bramborového škrobu dorovnávat na 50-100% úrovně EU.

V souvislosti s příjmy, které může ČR získávat v oblasti zemědělství od roku 2007, představovala velkou neznámou jednání o nové finanční perspektivě pro roky 2007-2013. Jednání o její konečné podobě mezi Evropskou komisí a Radou byly poměrně komplikovaná a probíhala dva roky. Nakonec bylo dosaženo shody na úspornější variantě (oproti původnímu návrhu Evropské komise) na summitu Evropské rady v prosinci 2005. Nová finanční perspektiva nicméně rezignovala na původní plán úplného přestrukturování evropského rozpočtu. Zemědělské výdaje zůstaly zachovány. K podpisu tzv. meziinstitucionální dohody mezi Radou, Evropskou komisí a EP došlo v květnu 2006.

Finanční rámec pro období 2007-2013 vyčleňuje ve výdajových závazcích celkem 864,316 mld. EUR.

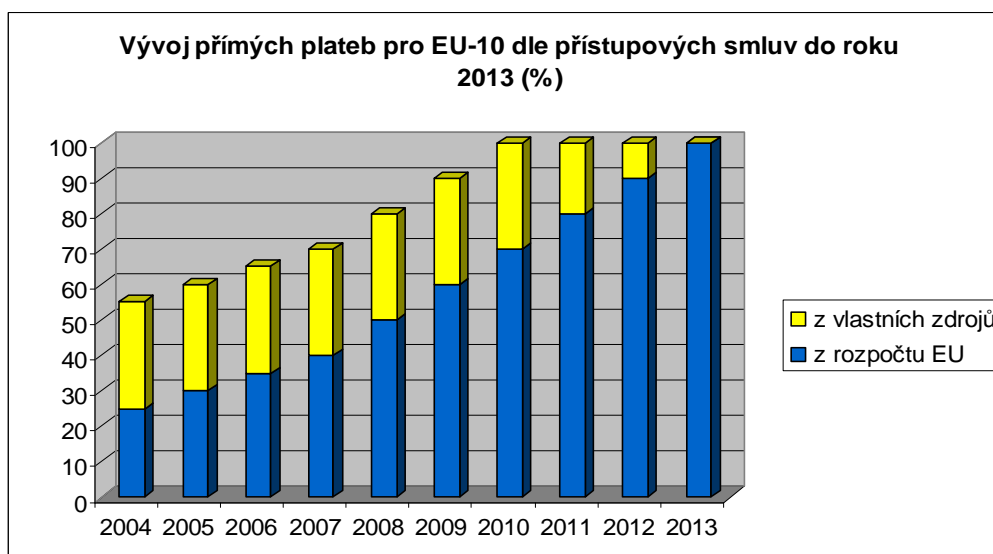
V případě deseti nových členských států, které vstoupily do EU v květnu 2004, vypadá rozfázování přímých plateb v letech 2007-2013 dle původních kodaňských závazků takto:

- rok 2007 – 40 %
- rok 2008 – 50 %
- rok 2009 – 60 %
- rok 2010 – 70 %
- rok 2011 – 80 %

- rok 2012 – 90 %
- rok 2013 – 100 % přímých plateb poskytovaných v rámci EU z evropského rozpočtu.

Dorovnávat z vlastních zdrojů může EU-10 v tomto období o 30 % nad sumu stanovenou pro daný rok (nesmí však překročit 100 % přímých plateb pro daný rok).

Graf 1: Vývoj přímých plateb pro EU -10 dle přístupových smluv do roku 2013

Pramen: Evropská unie

Pro období 2007-2013 byl zřízen nová Evropská zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD), který doplnil a převzal část stávajícího financování z orientační a garanční části EAGGF. V současnosti tedy souží k financování SZP dva oddělené fondy: EAGF pro tzv. I. pilíř SZP (platby spojené s podporou zemědělské produkce) a EAFRD pro tzv. II. pilíř SZP (podpora neprodukční dimenze evropského zemědělství a ekologických aktivit, sociální rozměr a rozvoj venkova včetně oblastí nesouvisejících bezprostředně se zemědělstvím). V pozadí zřízení nového fondu je přítom i snaha motivovat zemědělce v nových členských zemích k ukončení či diverzifikaci produkce a k využívání půdy či krajiny jiným způsobem (Fajmon, 2010).

2.2. Transformace zemědělství v ČR

2.2.1. Obecné tendence ve vývoji zemědělství ČR do roku 1989

České (tehdy také československé) zemědělství prošlo v poválečném období pronikavou sociálně ekonomickou přestavbou, která od základu změnila život na venkově. Více než 40 let trvající období socialistické přestavby přineslo významné změny nejen kvantitativní, ale především zásadní kvalitativní povahy, které směřovaly ke vzniku nových, socialistických výrobních vztahů, k vybudování velkých zemědělských podniků, typu JZD a státních statků. Pro 80. léta je již charakteristické postupné zpomalení procesu slučování JZD a úplná převaha socialistického sektoru. V roce 1989 tvořil socialistický sektor 98,7 % podílu na veškeré zemědělské půdě, z toho družstevní sektor celkem, včetně záhumenků představoval 67,8 %, státní sektor 30,9 % a jednotlivě hospodařící rolníci a drobní držitelé půdy tvořily jen 1,3 %.

Počet JZD se postupným procesem koncentrace a kooperace, který vrcholil v 70. letech, postupně snížil, z původních 12 560 v roce 1959 (o průměrné výměře 353 ha zemědělské půdy) na 1 657 v roce 1989 (o průměrné výměře 2 598 ha zemědělské půdy). Rovněž počet státních statků se postupně snižoval z 365 v roce 1960 na necelých 200, přičemž jejich průměrná výměra vzrostla až na 6 800 ha zemědělské půdy. Zhruba polovina zemědělských družstev hospodařila na výměře 2 000 – 4 000 ha zemědělské půdy. Ubylo JZD s výměrou menší než 1000 ha, jejich počet se snížil na 54, tj. – 3,4 %, kdežto počet družstev s výměrou nad 4 000 ha zemědělské půdy vzrostl na 200, tj. na 12 % z celkového počtu JZD.

Tabulka 1: Vývoj počtu JZD a státních statků na území České Republiky

Index / rok	1960	1970	1975	1980	1989
Počet JZD	8 133	4 298	1 825	1 084	1 024
Průměr. výměra zemědělské půdy v ha	355	580	1 824	2 421	2 563
Počet státních statků	270	247	174	136	174
Průměr. výměra zemědělské půdy v ha	3 193	4 316	6 126	7 346	6 259

Pramen: Statistická ročenka ČR, Rozvoj JZD..1989

Rozvoj zemědělské výroby 80. let byl v ČR orientován převážně na řešení obilního problému a výrobu dostatečného množství živočišných produktů, (zejména masa) pro vnitřní trh. Podíl obilovin na hrubé rostlinné produkci dosáhl až 38 % v roce 1988. Na výši celkové sklizně se podílely, kromě měnící se struktury osevních ploch ve prospěch výnosnějších plodin (pšenice, ječmen, kukuřice) i rostoucí hektarové výnosy. Úrovní hektarových výnosů obilovin se ČR dostala na přední místo mezi státy tehdejší RVHP, úrovně dosahované v kapitalistických státech s vysokou intenzitou zemědělské výroby však nedosáhla (www.geografie.webzdarma.cz).

V odvětví rostlinné výroby byla dále zvyšována produkce luskovin ve snaze částečně řešit rostoucí potřebu bílkovinných krmiv, produkce olejnin, jejichž růst zvyšoval stupeň soběstačnosti a produkce krmných plodin pro uspokojování požadavků rostoucí živočišné výroby. Produkce okopanin, tj. brambor a cukrovky, byla zabezpečována na úrovni odpovídající spotřebitelské poptávce. Přičemž v produkci brambor došlo k největším strukturálním změnám. V dlouhodobém vývoji při trvalém snižování osevních ploch (v roce 1988 pouze 26,9 % osevní plochy z roku 1950) produkce brambor poklesla, přičemž hektarový výnos vykazoval mírný nárůst. Vzhledem k nedořešeným problémům v technologii pěstování, sklizně a skladování přetrvávaly problémy v kvalitě brambor. Přitom hektarový výnos ve všech vyspělých státech byl podstatně vyšší. Plochy cukrovky se podstatně neměnily, přičemž hektarové výnosy a cukernatost bulev v jednotlivých letech silně kolísaly, ale celkově stagnovaly. V rámci struktury osevních ploch se zvyšoval podíl pícnin na orné půdě, v souladu se záměry pro další rozvoj krmivové základny. Na úseku živočišné výroby došlo k výraznějšímu růstu než v rostlinné výrobě. Strukturální změny v zemědělské výrobě vytvořily podmínky pro intenzivní chov hospodářských zvířat a podíl živočišné výroby na celkové zemědělské produkci se rychle zvyšoval, maxima pak dosáhnul v roce 1980 – 58,1% (Havlíček, 1988).

Teprve v 80. letech se vlivem důrazné orientace na rychlejší rozvoj rostlinné výroby podíl živočišné produkce poněkud snížil. S ohledem na rychlejší reprodukci stáda byly rostoucí potřeby vnitřního trhu v mase zajišťovány především rozvojem chovu prasat a drůbeže. Chov skotu s ohledem na vysokou investiční a pracovní náročnost a nedostatečnou výrobu kvalitních objemových krmiv se vyvíjel pomaleji.

Přesto však stavy skotu po celé období vzrůstaly, a to nejen z hlediska zabezpečování rostoucí spotřeby hovězího masa a mléka, ale i z hlediska vytváření podmínek pro zvyšování účinnosti této transformační podsoustavy na bioenergetický potenciál půdy. Zvyšování stavů hlavních druhů hospodářských zvířat bylo doprovázeno i postupným růstem jejich užitkovosti. Největších úspěchů pak bylo dosaženo v průměrné roční doživosti (3857 l na 1 krávu), v níž se ČR řadila na 3. místo v rámci RVHP, ovšem v porovnání s vyspělými státy nepatřily tyto výsledky mezi nejlepší (www.geografie.webzdarma.cz).

Zprůmyslnění a další intenzifikace zemědělské výroby však zároveň přinášely celou řadu závažných problémů i v oblasti životního prostředí. Velké půdní celky sice vytvořily vhodné podmínky pro využití těžkých kombinovaných mechanismů, zároveň však způsobily ve větším rozsahu erozní činnost, kterou bylo zasaženo asi 54% zemědělské půdy státu. Vybudováním velkochovů hospodářských zvířat s bezstelivovým provozem ubyla organická hmota. Obsah organických látek v orné půdě tak klesl místy pod 1%, tím byla narušena struktura půdy a v kombinaci se zhutněním půdy používáním těžkých mechanismů i vodní režim v půdě. Důsledkem toho byly velké ztráty na snížení půdní úrodnosti a na průmyslových hnojivech, která byla hlavně na svažitéch pozemcích smývána do povrchových a podzemních vod (Staněk, 1989).

Postupné zprůmyslnění zemědělství přinášelo podstatné zvýšení produktivity práce spolu s růstem sklizně zemědělských plodin, přitom však stále rostly náklady na produkci, zejména v důsledku stále se zvyšující spotřeby energie a materiálů. Často neuvážené rekultivace, likvidace drnového fondu a rozptýlené zeleně, výrazně narušily důležité složky stability krajiny. Velice nepříznivě na půdní fond a zemědělskou výrobu působily také průmyslové a energetické exhaláty. Postupně se tak snižovala produkční schopnost půd, intenzita a objem zemědělské výroby a výrazně se zvyšovaly celkové náklady. Obsahem spadu síry na m² se ČR řadila na druhé místo v Evropě.

Vytváření velkých výrobních celků, zavádění velkovýrobních technologií a strojních zařízení vyvolalo potřebu budování specializovaných vnitropodnikových jednotek a tím vytváření kooperačních vztahů uvnitř velkých podniků. Významným faktorem pro další zvyšování efektivnosti zemědělské výroby bylo zakládání

tzv. společných zemědělských podniků (SZP), což mělo umožnit účelnější rozmístění a využití materiálových a finančních prostředků zúčastněných organizací. Tyto podniky se zaměřily především na výrobní činnosti, u nichž bylo možno co nejvíce využít průmyslových metod práce a které šlo oddělit od půdního fondu (výroba vajec, výkrm prasat apod.). Např. na celkovém nákupu vajec se SZP podílely v roce 1988 až 52 %. V roce 1989 působilo v celém tehdejší Československu na 310 SZP, z toho 90 agrochemických, 92 se stavební a meliorační činností, 78 provozovalo živočišnou výrobu. Ve všech SZP pracovalo celkem 80 200 pracovníků.

Změny v technologii výroby, rozvoj její koncentrace a specializace, postupný růst vybavenosti zemědělských podniků mechanizací umožnil značný pokles počtu pracovníků v zemědělství. Zatímco v roce 1948 pracovalo v zemědělství 2 222 tis. stálých pracovníků, tak v roce 1989 to bylo již jen 902 tisíc. V průběhu 80.tých let se rovněž rychle vyvíjela i tzv. přidružená výroba JZD. V tomto období se tato výroba stále více uplatňovala jako jeden z faktorů, který významně ovlivňoval finanční výsledky podniků a ekonomické zabezpečení reprodukčního procesu. V roce 1988 provozovalo přidruženou výrobu celkem 84,6 % všech JZD. Podíl tržeb z přidružené výroby na tržbách z výrobní činnosti tak dosahoval až 23 %.

Přes veškeré úspěchy, kterých české zemědělství dosáhlo, však existovala celá řada zcela konkrétních problémů, na jejichž řešení tehdejší řídicí systém neměl sil. Mezi nejvýznamnější patřily – vysoké náklady, nedostatečné plnění požadavku na předstih rostlinné výroby (zejména ve výrobě krmiv), již chronické nedostatky ve výrobě a užití cukrovky, zeleniny a ovoce, řady důležitých malotonážních plodin, nezdůvodnitelné rozdíly výsledků jednotlivých oblastí a podniků, přetrvávání podprůměrnosti a zaostávání, problémy v kvalitě některých potravinářských výrobků apod. (www.geografie.webzdarma.cz).

Zcela chyběla konfrontace s tendencemi prosazujícími se ve vyspělých zemích světa, tehdejší vedení nedokázalo patřičně odhadnout zdroje, které by byly pro další rozvoj k dispozici – pracovní síly, půda, energie, technika, technologie i další výrobní prostředky. Nebyla ujasněna představa o pracovních i mimopracovních podmínkách života lidí na vesnici, o nárocích člověka na výživu, tedy i na strukturu a možnosti výroby potravin i na kvalitu životního prostředí.

2.2.2. Základní trendy vývoje zemědělství ČR po roce 1990

Přechod zemědělství a potravinářských odvětví od centrálně direktivního řízení k tržnímu hospodářství byl složitým transformačním procesem, který zahrnoval kvalitativní změny ve věcné a systémové koncepci, jež musela pružně reagovat na situaci a podmínky rozvíjejícího se domácího i zahraničního trhu. Ekonomika ČR zvláště v období její transformace na tržní podmínky se neobešla bez cílevědomé a účinné hospodářské politiky. Přes nezbytnost řešení řady naléhavých aktuálních problémů bylo nutné zároveň znát základní otázky strategie rozvoje agrárně potravinářského komplexu (Jeníček a kol. 1991).

Podle Doucha, Sokol (1999) prošlo zemědělství ČR po roce 1990 třemi odlišnými vývojovými etapami. První z nich byla etapa radikálního přizpůsobování zemědělství novým sociálně ekonomickým rámcovým podmínkám vytvořeným po roce 1989. Druhou vývojovou etapu zemědělství lze charakterizovat jako období stabilizace a počátku obratu, charakteristikou třetí etapy je stagnace a degrese zemědělství. Časově nelze od sebe jednotlivé etapy striktně oddělit, každá z nich má v sobě již zárodky etapy následující nebo přesahy některých prvků etapy předcházející.

K základním charakteristickým znakům první etapy, která by orientačně mohla zahrnovat období 1990 až 1993, patří: prudký pokles hrubé zemědělské produkce až o 23,5 %, pokles stavů hospodářských zvířat, především skotu celkem a krav, razantní snížení spotřeby průmyslových hnojiv, pokles hektarových výnosů většiny zemědělských plodin, prudké snížení stavu pracovníků v zemědělství, a to až na polovinu, radikální zhoršení hospodářského výsledku zemědělských podniků, vznik a prohlubování mzdové disparity mezi zemědělstvím a ostatními odvětvími národního hospodářství. Zásadní změny rovněž přineslo toto období v obnově majetkových vztahů a v podnikatelské struktuře, došlo k restitucím půdy a zemědělského majetku, k transformaci zemědělských družstev a privatizaci státních statků. Tímto procesem se vytvořily nové právní formy jednak podniků fyzických osob – SHR (samostatně hospodařící rolníci) a různé obchodní společnosti. Byly přijaty základní legislativní normy upravující procesy privatizace, restituce a transformace. Podíl zemědělských družstev na zemědělské půdě klesl z 61,4 % v roce 1989 na 49,4 % .

Ve druhé vývojové etapě se všechny uvedené tendence vývoje zemědělství buď výrazně zpomalily, nebo u některých z nich došlo k obrácení trendu, byť nevýraznému. Došlo k výraznému zpomalení meziročního poklesu hrubé zemědělské produkce, výrazně se snížily tempa poklesu stavů skotu, došlo k obratu ve spotřebě průmyslových hnojiv, stabilizovaly se hektarové výnosy u obilovin a olejnin, snížilo se tempo úbytku pracovních sil a došlo ke snížení ztráty zemědělských podniků. Pokračovala obnova vlastnických vztahů, byla prakticky dokončena privatizace státních statků a stabilizována podnikatelská struktura.

Třetí etapa vývoje českého zemědělství nejen nepotvrdila předpokládaný obrat ve vývoji, ale projevila se naopak obnovením regresivních tendencí, charakteristických pro první etapu, i když pochopitelně mírnějšími tempy. Tuto etapu, probíhající v letech 1996 až 1998, lze tedy charakterizovat následujícími tendencemi: po vzestupu hrubé zemědělské produkce v roce 1995 dochází opět k jejímu poklesu, pokles stavů skotu se opět zrychlil, hospodářský výsledek souhrnu zemědělských podniků se opět proměnil ve ztrátu, pokračoval trend úbytku pracovních sil, podstatně se prohlubuje mzdová disparita. V podnikatelské struktuře dochází k dalším změnám, především je to posilování podnikatelské formy obchodních společností na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob tak zaujímají 24 %, zemědělská družstva zaznamenávají pokles ze 47 na 35 % a obchodní společnosti nárůst z 28 na 41 % z celkové výměry zemědělské půdy (www.geografie.webzdarma.cz).

Tabulka 2: Podnikatelská struktura v zemědělství ČR po roce 1990.

Podnikatelská forma	Agrocensus 1995				Agrocensus 2000			
	Počet podniků	Obhospodař. z.p.		Prům. výměra z.půdy	Počet podniků	Obhospodař. z.p.		Prům. výměra z.půdy
		(tis. ha)	%			(tis. ha)	%	
Podniky fyz.osob	24 183	826	23,3	34	53 460 x	962	26,4	18
- z toho SHR	22 443	768	21,7	34	31 721 x	864	23,7	27
Obchodní společ. celkem	1 465	996	28,0	680	2 107	1 579	43,3	749
- s.r.o.	1 132	714	20,1	631	1 441	784	21,5	544
- a.s.	298	269	7,6	902	621	780	21,4	1 256
Družstva	1 151	1 666	47,0	1 447	746	1 059	29,1	1 420
Státní podniky	80	53	1,5	660	-	-	-	-
Ostatní	25	7	0,2	287	174 y	42	1,2	244
Podnikatelské subjekty celkem	26 904	3 548	100,0	132	56 487 x	3 643	100,0	65

Pramen: Agrocensus 1995, Agrocensus 2000

X – nárůst zpravodajských jednotek byl způsoben změnou stanovených kritérií prahových hodnot, v roce 1995 nad 3 ha, v roce 2000 nad 1 ha obhospodařované zemědělské půdy

Y – zbytkové státní podniky byly již zařazeny do kategorie ostatní

Po roce 1998 vstoupila v platnost, v souladu s programovým prohlášením vlády, nová koncepce agrární politiky na období od roku 1999, do roku 2003, kdy by měla ČR vstoupit do EU. Tato koncepce agrární politiky předpokládá dvě základní etapy. První etapa - Revitalizace, od roku 1999 zhruba do roku 2001, je zaměřena především na zotavení a stabilizaci agrárního sektoru ČR a na institucionální přípravu jeho vstupu do EU. Hlavním cílem této etapy je dořešení některých vnitřních vývojových problémů českého agrárního sektoru, eliminace nejzávažnějších vývojových překážek vzniklých v dosavadním průběhu reformy a celková stabilizace sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU. Koncepce druhé etapy, Adaptace, začínající rokem 2002 a končící vstupem ČR do EU, pak směřuje k co nejrychlejšímu plošnému přizpůsobení agrárního sektoru ČR podmínkám Společné zemědělské politiky EU ve

všech jejích oblastech (strukturální, regionální, environmentální a venkovské politiky EU).

Velmi podobné tendence jako ostatní charakterizované parametry vykazují také tzv. cenové nůžky, odlišný vývoj cen zemědělských výrobců a cen vstupů do zemědělství v neprospěch zemědělských výrobců. K jejich dramatickému rozevření došlo v první fázi sledovaného období: do roku 1993 se ceny vstupů do zemědělství (ve srovnání s rokem 1989) zvýšily o 141,5 %, zatímco ceny zemědělských výrobců pouze o 20,6 %. Tím se vytvořila nová relace cenových hladin zemědělských vstupů a výstupů v poměru zhruba 2:1 ve srovnání s výchozím rokem 1989 v neprospěch zemědělských výrobců. Pro vývoj cenových nůžek jsou také charakteristické podobné tři etapy jako pro ostatní parametry vývoje zemědělství. Jejich kvantitativní změny velmi korespondují s kvantitativními změnami především hospodářských výsledků souhrnu zemědělských podniků (www.geografie.webzdarma.cz).

Transformace zemědělství ČR se týkala především majetkoprávních změn, které v různé intenzitě a formách probíhaly od roku 1991 na základě nové transformační legislativy (zákony k rehabilitaci, zákon o půdě, zákon o velké privatizaci, transformační zákon apod.) V průběhu majetkoprávní transformace lze rozlišovat období tzv. primární transformace, do kterého se soustředily základní změny: do roku 1991/92 rehabilitace a restituce, v letech 1992/93 transformace zemědělských družstev a v letech 1994/95 privatizace státního majetku. Po těchto základních majetkových změnách probíhají procesy tzv. sekundární transformace, směřující zpravidla ke koncentraci výroby anebo majetku, či ke změně právní podstaty podniků.

Časové etapy transformační zemědělské politiky v období 1989-1998 do značné míry odrážejí resp. reagují na reálný vývoj zemědělství, agrárního trhu a národního hospodářství. Pro každou etapu je charakteristický určitý repertoár institucí a nástrojů k ovlivňování vývoje zemědělství, úroveň podpor orientačně vyjádřena ukazatelem ekvivalentu produkčních subvencí (EPS) a struktura těchto podpor, odrážející relativní význam použitých institucí a nástrojů. Z uvedených hledisek lze rozlišit následující časové etapy zemědělské politiky:

etapa 1 - startovací (1989-1991)

etapa 2 – liberální (1992-1994)

etapa 3 – rozvojová a sociálně stabilizační (1995-1998)

etapa 4 – předvstupní (po roce 1998)

První etapa - startovací, probíhala od roku 1989 zhruba do roku 1991, byla charakteristická využíváním institucí a nástrojů z předreformního období, jako např. přímé platby na hektar v kombinaci se zemědělskou daní apod. V této etapě rovněž vrcholí restituční procesy, které stát podporoval přímými investičními dotacemi, především na zakládání menších rodinných farem. Úroveň podpor zůstává zhruba stejná jako v předreformním období, kolem 50 % EPS.

Druhá etapa – liberální, probíhala od roku 1992 zhruba do roku 1994 a je charakteristická plným působením liberalizačních kroků založených v předchozí etapě a radikálním zrušením všech přímých důchodových podpor a soustředěním se na likvidaci mimořádně velkých přebytků zemědělské produkce zejména prostřednictvím Fondu tržní regulace (založen v roce 1991). V této etapě také dochází k primární transformaci zemědělských družstev. Úroveň podpor klesá, ve srovnání s první etapou, na polovinu (25-30 % EPS), jako komplexní důsledek působení více faktorů (např. zrušení důchodových podpor, zavedení nového celního sazebníku od roku 1992, zavedení nové daňové soustavy od roku 1993 apod.).

Třetí etapa – rozvojová a sociálně stabilizační, probíhala po roce 1994 přibližně do konce roku 1998, je charakteristická především tím, že od roku se zvyšující citlivostí na narůstající ekonomické problémy podniků, na alespoň částečnou eliminaci negativních dopadů reformy na sociální postavení zemědělců a na modernizaci podniků. Význam zásahů státu do trhu a podpory cen se zmenšuje, především v důsledku dosažení určité rovnováhy nabídky a poptávky na agrárním trhu, snižování míry ochrany při implementaci závazků ČR v mezinárodním obchodu (WTO, Asociační dohoda s EU atd.) a výraznějšího zvýšení cen na světových trzích. Podpora modernizace a do jisté míry i restrukturalizace se téměř výhradně realizovala prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) založeného v roce 1994. Na sociální a ekonomické problémy zemědělství, zejména v oblastech s horšími přírodními podmínkami, reaguje politika platbami za tzv. udržování krajiny v kulturním stavu. V této etapě také probíhá privatizace státního zemědělského majetku (bez půdy). Přes

podstatně vyšší důraz na rozvojové a sociální otázky však celková úroveň podpor klesá na zhruba polovinu předchozí etapy (11-15 % EPS).

Čtvrtá etapa – předvstupní byla zahájena po roce 1998 a jejím hlavním cílem bylo dořešení některých vnitřních vývojových problémů českého zemědělství a stabilizace agrárního sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU. V této etapě současně Koncepce předpokládala institucionální rozvoj sektoru v souladu s Národním programem pro přijetí „acquis communautaire“ v sektoru zemědělství. Realizace této etapy byla postavena na čtyřech základních pilířích zemědělské politiky, a to v regulaci trhu a podpoře příjmů, v environmentálních opatřeních, v modernizaci a transformaci podniků a v obecných službách a přípravě na vstup do EU.

V oblasti regulace trhu a podpory příjmů bylo důležitým bodem zejména založení Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), od 1.1. 2001 a dále zavedení tzv. „zelené nafty“. V oblasti environmentálních opatření je program zaměřen především na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, udržování krajiny a k podpoře tzv. LFA oblastí. V oblasti modernizace a transformace podniků je hlavním cílem především zvyšování konkurenceschopnosti podniků cestou jejich modernizace a restrukturalizace. V oblasti obecných služeb a přípravy vstupu do EU, je hlavním cílem zejména poskytování základních služeb ze strany státu, a to v oblasti vzdělávání, výzkumu, informatiky, genetiky, poradenství a propagace.

Transformační zemědělská politika se bez ohledu na výše uvedenou etapizaci vyznačovala některými trvalými rysy, které z větší části nepříznivě ovlivňovaly ekonomickou situaci podniků, jejich restrukturalizaci a dlouhodobější orientaci. Jednalo se především o tyto rysy: relativní finanční úspornost politiky, daná omezenými rozpočtovými možnostmi, ale i slabší vyjednávací pozicí zemědělců nestabilita politiky centralizované uplatňování politiky, bez významnějšího uplatnění regionálních přístupů převládající pojetí nástrojů politiky, založených téměř výhradně na podporách, jejichž poskytování nebylo podmíněno, např. plněním environmentálních požadavků orientace politiky především na výrobce a obchodníky, méně na spotřebitele (www.geografie.webzdarma.cz).

2.3. Vymezení méně příznivé oblasti LFA

Zemědělství zaměřené více na extenzivní výrobu a na zajišťování služeb údržby krajiny v oblastech s méně příznivými podmínkami bude založeno především na chovu skotu. Týká se to rovněž diverzifikace zemědělských podniků do výroby netradičních surovin pro nepotravinářské využití a do nezemědělské činnosti. Tento přechod bude postupný a má se týkat v jisté míře i produkčních oblastí. Je pochopitelné, že podhorské oblasti nemohou při srovnatelných nákladech vyprodukovat stejný objem komodit jako oblasti produkční. Nižší objem zemědělské produkce z hektaru v marginálních oblastech však musí být pro zemědělce rentabilní – musí pokrýt nejen náklady, ale poskytnout i přiměřený zisk. Toho může být dosaženo i cílenými dotacemi, které kompenzují zápornou rentabilitu hospodaření v marginálních oblastech EU, a počítá se s nimi v nově předkládaném systému dotací i v ČR. Tyto dotace však nezvýhodňují pouze vlastní výrobu, mají environmentální funkce (tvorba krajiny, ochrana vod, ovzduší), udržení zaměstnanosti ve venkovském prostoru, využívání obnovitelných zdrojů energie, což nelze přesně kvantifikovat. Jiným způsobem je možné konstatovat, že zemědělství v podhorských oblastech bude intenzivní v tom smyslu, že se bude snažit využít co nejvíce energie slunečního záření s minimálními vstupy (náklady).

Přesun pěstování jednotlivých plodin do nejpříznivějších oblastí nás teprve čeká (VRKOČ. 1998). Tento přesun se nejvíce dotkne středních a vyšších oblastí, které jsou nyní postaveny (v důsledku dřívějších tlaků na soběstačnost) především na pšenici, nikoliv na žito, ovsu, bramborách, řepce, lnu pícninách atd., tedy na plodinách, které tam patří. Některé z těchto komodit (žito, len) dokonce nyní musíme dovážet.

Restrukturalizace zemědělství v podhůří nebude zřejmě jednoduchou záležitostí a postupně se v závislosti na agroekologických podmínkách regionu a podniku, možnostech odbytu a dalších faktorech vytvoří řada modelů soustav hospodaření (Vrkoč 2000).

Vrkoč, Lipavský (1997) uvádí, že celoplošné zemědělství v marginálních oblastech je účelné. V podhorských oblastech nepůjde o potlačení zemědělství, ale o rozšíření diverzity rostlinné výroby především přechodem na pěstování tradičních

i netradičních plodin. Kvapilík (1999) za základ rostlinné produkce v podhorských a horských oblastech považuje především výrobu objemné píce pro chov skotu.

Ve vyšších polohách bude docházet až k úplnému omezení rozsahu orné půdy a využití TTP k chovu zvířat, především skotu. V příznivějších polohách je i při 50 % (i nižším) zatravnění významná širší diverzita rostlinné i živočišné výroby, pěstování 6 - 8 plodin na orné půdě, rozšíření energetických a technických plodin. Potřebnou prosperitu bude v marginálních oblastech třeba hledat i v souladu mezi zemědělstvím a dalšími výrobními i nevýrobními činnostmi (zpracování zemědělských produktů, služby, doprava, turistika, apod).

2.3.1. Marginalita a marginální oblasti

Adjektivum marginální označuje ve svém nejobecnějším (etymologickém) významu umístění nebo pozici na okraji. Podle hodnotícího kritéria tak můžeme rozlišit jednotlivé typy marginality jako je odvětvová, ekonomická, sociálně kulturní, prostorová apod. Prostorová dimenze marginality, kterou lze definovat vymezením tzv. marginálních oblastí v sobě může zahrnovat všechny výše zmíněné typy marginality (Cudlínová, 1999). Vznik marginálních oblastí je většinou důsledkem kombinace společenských a přírodních podmínek (Cudlínová, Bartoš, Lapka, 1999). Účinky podnebí, reliéf a další faktory (agrární historie, formy společenské integrace, metodické vědomosti, plemena, odrůdy, znalosti...) redukuje produkční potenciál. Ekonomické a společenské procesy urychlují nebo zpomalují specializaci v produkčních zónách tím, že marginalizují méně konkurenceschopné oblasti (Pozdíšek et. al., 2004).

Podle zásad EU patří do marginálních oblastí ze zemědělského hlediska oblasti produkčně méně příznivé (Less Favoured Areas), tj. oblasti s ekologickými omezeními, tedy nejen oblasti horské a podhorské, ale i další území, kde je zemědělská výroba nějakým způsobem omezována (CHKO, pásma ochrany vodních zdrojů, atd.) (Šroller, 2001). V Evropské unii bylo do LFA v letech 1998 - 1999 zařazeno 52 % území. Nejvíce v Lucembursku 90,4 % a v dalších zemích jako je Portugalsko, Řecko a Finsko více než 80 %, v sousedním Rakousku bylo do LFA zařazeno 68,6 % území. V České republice zaujímaly LFA 59% (Kvapilík et. al., 2002), což představuje podíl 45% zemědělské půdy (Kvapilík, 1996).

Střeleček a kol. (2000) vymezuje marginalitu zemědělských podniků průměrnou nadmořskou výškou a cenou půdy. Mezi těmito ukazateli je vysoká statistická závislost (korelační koeficient -0,77). Oblasti do 450 m.n.m. charakterizuje Střeleček a kol. (2000) jako produkční a nad 450 m.n.m. jako marginální. Podle Pozdíška et. al (2004) mizí produkční potenciál v severských státech ve 300 m.n.m. a ve zbytku Evropy zhruba v 700 m.n.m.

Brabenec (1996) uvádí pro vymezení marginality otázky kde hospodařit na půdě s hlavním zaměřením na produkci potravin, kde preferovat alternativní vymezení produkce a kde zvolit systémy hospodaření pro udržení krajiny a ekologické rovnováhy.

Hranice marginality pro rostlinnou výrobu je značně rozdílná pro jednotlivé plodiny a proměnlivá v závislosti na cenách zemědělských výrobků, na hektarových výnosech a nákladech na výrobu. Pro pěstování kulturních plodin je třeba na stanovištích se slabými výnosy dbát na zvláštní podmínky. Stanoviště se slabými výnosy lze vymezit též dle agrárně politických, ekonomických a přírodovědných hledisek.

Využíváním domácích cílených dotací, podpůrných programů EU, rozšířením a zkvalitněním vzdělávací, poradenské a osvětové činnosti je nutné urychlit restrukturalizaci zemědělství. Marginální oblasti představují širokou škálu agroekologických podmínek, které ve své podstatě limitují zemědělskou výrobu. Proto tam nelze uplatnit jediný model zemědělského podniku. Současné podniky jsou rovněž různě specializované a případná, byť nutná restrukturalizace musí přihlížet k jejich možnostem především s ohledem na finanční náročnost pro její uskutečnění.

2.3.2. Typy marginality - marginální oblasti

Podle hodnotícího kritéria tak můžeme rozlišit jednotlivé typy marginality jako marginalita odvětví, ekonomická, sociálně kulturní, prostorová apod.

- Z makroekonomického pohledu je marginalita odvětví většinou definována jeho podílem na tvorbě národního důchodu. Při klesajícím podílu, hovoříme o marginalizaci významu odvětví z hlediska rozvoje národního hospodářství. Příkladem odvětvové marginalizace je vývoj zemědělství v České republice

i v ostatních státech střední a východní Evropy. Politické změny od počátku 90. let spojené s liberalizací ekonomiky jsou spojeny se zásadní změnou postavení zemědělského sektoru v rámci národního hospodářství. Zemědělství ztratilo svoji silnou společenskou prioritu.

- V kontextu sociálně kulturním se marginalita chápe jako nemožnost jednotlivých členů společnosti (nebo celých sociálních skupin) podílet se na hlavních společenských trendech a aktivitách.
- Marginální z ekonomického hlediska znamená produkčně nezajímavý, stojící mimo hlavní ekonomické cíle, toto vymezení platí obecně pro odvětví i oblasti.

Prostorová dimenze marginality, kterou lze definovat vymezením tzv. marginálních oblastí, v sobě může obsahovat všechny výše zmíněné typy marginality (odvětvovou, sociálně kulturní i ekonomickou). S jistým zjednodušením lze říci, že právě výskyt určitých typů marginality v nějakém území (prostorová alokace marginality) vytváří z daného území marginální oblast. Marginální oblasti jsou vlastně kumulací jednoho či více typů marginality v určitém území, lokalitě. Tak například ekonomická marginalita určité oblasti (vzdálenost od trhu, zpracovatelských center, atd.) je většinou provázena marginalitou sociálně kulturní (www2.zf.jcu.cz). Pro vymezení takovýchto území se pak používají kromě ekonomických i sociální a demografická kritéria.

Marginální oblasti stojí na okraji ekonomického zájmu zpravidla proto, že nemají dostatečně silné výrobní faktory: půdu, práci a kapitál. Zdroje pracovních sil jsou v marginálních oblastech nedostatečné co do počtu i kvalifikace. Půda má nízkou bonitu a technický a finanční kapitál zpravidla chybí. Ekonomické charakteristiky jako průměrný příjem a osobní spotřeba jsou v těchto oblastech nižší než je společenský průměr.

Vznik marginálních oblastí je většinou důsledkem kombinace společenských a přírodních podmínek. Jde většinou o horské a podhorské oblasti vzdálené

od produkčních center společnosti. V případě sousedství států s různým politickým zřízením, jsou to i oblasti příhraniční.

Při vymezení marginálních oblastí je nutné si uvědomit, že záleží vždy na úhlu pohledu, nikdy nejde o marginalitu v "absolutním" slova smyslu, ale vždy ve vztahu k něčemu, hodnotiteli a jeho kritériu, účelu hodnocení. Oblast marginální z jednoho hlediska (v rámci jednoho kontextu) se nachází ve středu zájmu, posuzujeme-li ji z odlišného hlediska (či v jiném kontextu). Například z agrárního hlediska "marginální oblasti" vznikají jako průnik horších výrobních podmínek (kratší vegetační doba, nižší úrodnost půdy, vyšší svažitost, atd.) a ochoty či neochoty trhu akceptovat tyto podmínky v ceně. Projevem a kritériem marginálních podmínek jsou ekonomické výsledky hospodaření. Za marginální oblasti lze považovat takovou oblast, kde hospodářský výsledek z daného produktu, skupiny produktů či převládající části zemědělské výroby je takový, že nezabezpečuje potřebnou reprodukci výroby". Tento přístup akcentuje produkční (a tudíž ekonomickou) roli zemědělství a posuzuje využitelnost území z hlediska jednoho sektoru. Oblasti takto vymezené se pak více méně kryjí s oblastmi vhodnosti pro pěstování určitých plodin a chovů jednotlivých kategorií užitkových zvířat. Kritériem vymezení jsou výlučně kategorie ekonomiky zemědělství. Ovšem oblast vymezená jako marginální z produkčně zemědělského pohledu může být velice významná např. z hlediska rekreace nebo vojenské strategické pozice (jako např. Šumava) (www2.zf.jcu.cz).

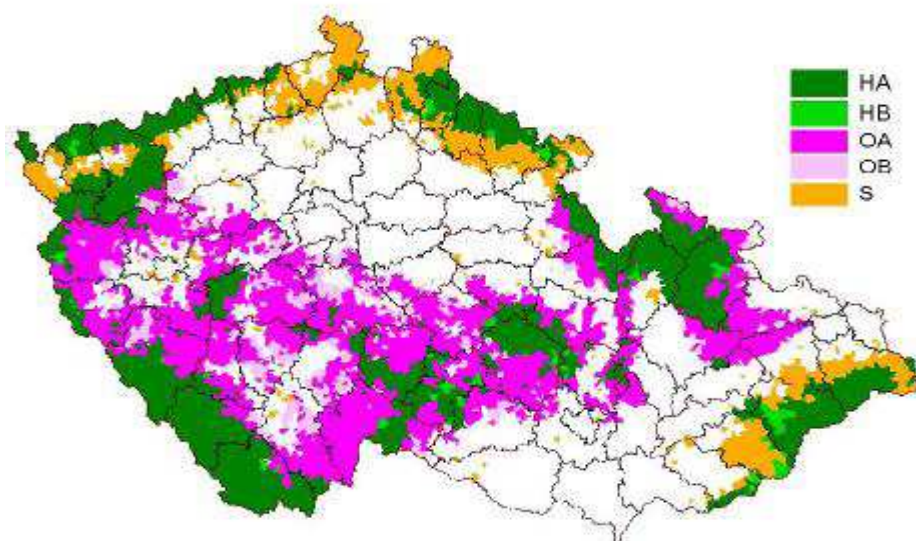
2.3.3. Význam hospodaření v marginálních oblastech

V centru názorových střetů národohospodářů jsou otázky související s účelností podpory zemědělství v marginálních oblastech. Nutně se musí naskytnout otázka, proč udržovat či podporovat zemědělství v marginálních oblastech. Pokud vystačí pro naši vlastní spotřebu potravin z plochy 3,1 mil. ha zemědělské půdy, nejsou zdánlivě důvody ani k extenzivnímu hospodaření na zbývajícím necelém milionu ha a možná i dalších plochách s nižší rentabilitou pěstovaných plodin. Zemědělství je však typickým odvětvím venkova a prioritním kultivačním faktorem venkovského prostoru. Rozměr zemědělství je i pro budoucnost určen péčí o krajinu a požadavkem na udržitelný rozvoj venkova. Udržení tohoto odvětví v potřebném rozsahu vyžaduje nejen přímou podporu

v rámci rozvoje venkova, ale především diverzifikaci výrobního zaměření s cílem udržet potřebný rozměr s dobrou důchodovou úrovní (Střeleček a kol., 2004).

Krajinu s minimálním osídlením lze jen s neúměrně vysokými náklady „navracet“ či rekultivovat byt' pro jednoduchou zemědělskou produkci (Hampicke, Liptersky, Wichtmann, 2005). Je prokázáno, že je levnější a žádoucí zemědělce v méně příznivých podmínkách pro hospodaření udržet, než aby stát údržbu krajiny hradil sám (Vrkoč et. al., 1995). Nezastupitelné místo zde mají finanční podpory zemědělcům za to, že se chovají ke krajině šetrným způsobem (Pražan, Leibl, 2005). Cílem politiky státu by mělo být obhospodařování celé výměry produkčních ploch (Pozdíšek et. al., 2004). Podle některých podkladů EU se do určité míry uvažuje o ČR jako možném exportéru zemědělských komodit. Je nutno poznamenat, že úplný přechod zemědělství na údržbu krajiny přináší pro zemědělce, i při celkovém vyrovnání všech ztrát v příjmech, značná rizika v případě, že by zemědělci produkovali převážně ekologické výkony, které by jako veřejné zboží nebyly na trhu odměněny. Tím ovšem stoupá závislost zemědělců na státních platbách, jejichž budoucí úprava je často nejistá a které tím nabízí jen omezenou jistotu plánování (SRU, 1996). Modelové kalkulace také ukazují, že současně poskytované státní platby, přes svůj významný objem, nemohou dlouhodobě zajistit zachování aktuálního využívání krajiny. To vyplývá především z nízkého ohodnocení práce v zemědělství. Hampicke Liptersky, Wichtmann, (2005) se domnívají, že struktura poskytovaných podpor není optimální, neboť jejich výše se neodvíjí od vědeckých hodnocení, nýbrž je výsledkem politických dohod, tím je velmi závislá na politické moci a tak jako tak slouží explicitně tvorbě zisku. Na stanovištích poskytujících nízké výnosy vede snížení státních plateb, jak ukazují vzorové výpočty, k více méně zřetelnému ústupu zemědělství. Je možné podotknout, že vzorové výpočty nechávají bez povšimnutí řadu ekonomicky těžko kalkulovatelných veličin. Tak si např. zemědělec udrží při zachování využívání krajiny také krajinný často velmi půvabný a nadto finančně výhodný prostor k bydlení. Podle toho mnoho zemědělců dále obhospodařuje své plochy také nezávisle na čisté „ekonomických úvahách“. Co se týče této ochoty, existují zde jasné psychologické hranice.

Mapa 1: Méně příznivé oblasti v ČR 2004 - 2006

Horské oblasti (značení H)

- průměrná nadmořská výška území obce nebo katastrálního území (k.ú.) větší nebo rovna 600 m n.m.
- nebo průměrná nadmořská výška území obce nebo k.ú. větší nebo rovna 500 a menší než 600 m n.m. a zároveň svažítost nad 15 % na ploše větší než 50 % výměry celkové půdy v obci nebo k.ú.

Ostatní méně příznivé oblasti (značení O):

- v rámci okresu (NUTS IV): průměrná výnosnost zemědělské půdy nižší než 34 bodů (80 % průměru ČR)
- v rámci kraje (NUTS III): hustota obyvatel menší než 75 obyvatel na km², podíl pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybolovu na ekonomicky aktivním obyvatelstvu větší než 8 %

Oblasti se specifickými omezeními (značení S)

- Území obcí nebo katastrálních území v podhorských oblastech na severozápadě a východě ČR, s průměrnou výnosností půdy nižší než 34 bodů.

Zemědělství v těchto příhraničních oblastech má dlouhodobě specifické postavení

v rámci ČR a je nezbytné jej zde podporovat pro udržení a obnovení kulturního rázu krajiny, jako rekreační zázemí měst a rozvoj turistiky.

- Jednotlivá území obcí a katastrálních území s výnosností půdy nižší než 34 bodů nebo katastrální území s výnosností půdy vyšší nebo rovnou 34 bodů a nižší než 38 bodů a zároveň sklonitostí nad 7o na ploše větší než 50 % výměry zemědělské půdy území obcí a katastrálního území, která se nacházejí uvnitř příznivých (nezařazených) oblastí. Na těchto územích je třeba zachovat zemědělskou výrobu za účelem udržení venkovské krajiny, turistického potenciálu a ochrany životního prostředí.

- Území obcí, která byla zařazena v LFA v období 2004 - 2006 a vlivem aktualizace vstupních dat již nesplňují kritéria pro vymezení LFA, zůstávají v LFA do roku 2010. Takto je zachována možnost splnit závazek provozování zemědělské činnosti po dobu minimálně 5 let od první platby vyrovnávacího příspěvku žadatelům hospodařícím v LFA oblastech vymezených pro období 2004 - 2006, kteří by byli v rámci aktualizace vstupních dat vyřazení. O platbu v těchto oblastech může požádat pouze ten žadatel, kterému byl poskytnut vyrovnávací příspěvek v programovém období 2004 - 2006.

Tabulka 3: Méně příznivé oblasti v ČR

Typ LFA	Celková výměra území (dle ČÚZK k 31.12.2005)		ZPF (dle LPIS k 30.10.2006)		Z toho: Orná půda (dle LPIS k 30.10.2006)		Z toho: TTP (dle LPIS k 30.10.2006)	
	tis.ha	%	tis.ha	%	tis. ha	% zornění	tis. ha	% zatravnění
Horská	1 864,4	23,6	512,4	14,6	156,5	30,5	354,5	69,2
Ostatní	2 209,6	28,0	1 039,1	29,6	749,8	72,2	286,0	27,5
Specifická	572,0	7,3	200,4	5,7	79,5	39,6	119,2	59,4
LFA celkem	4 646,0	58,9	1 751,9	49,9	985,8	56,3	759,7	43,4
Příznivá oblast	3 240,7	41,1	1 761,3	50,1	1 599,3	90,8	124,2	7,1
Celkem ČR	7 886,7	100,0	3 513,2	100,0	2 585,1	73,6	883,9	25,2

Pramen: www. k-p-m.cz

2.4. Multifunkční zemědělství

Možnosti českého zemědělství spočívají jednak v rozvoji produkce výhodných komodit pro vnitřní spotřebu, případně export, dále v diverzifikaci zaměření do netradičních výrob (produkce obnovitelných zdrojů energie) a konečně na údržbu krajiny, čistotu vodních zdrojů, environmentální služby, které bezprostředně s předchozím souvisejí. Tyto záměry jsou v souladu s nosnými principy evropského zemědělství v EU, které preferuje výrobní metody šetrné k životnímu prostředí, udržování krajiny a rozvoj aktivit venkova s udržením pracovních příležitostí (Šroller a kol., 2001).

2.4.1. Funkce zemědělství

Zemědělství je forma managementu krajiny s největším plošným dosahem. Vedle produkční funkce, která se v marginálních oblastech dostává na hranici ekonomické efektivity, (proto jsou z produkčního hlediska marginální), jsou zvýrazňovány funkce mimoprodukční. Mimoprodukční funkce zemědělství se v určité míře uplatňovaly i v minulosti, ale daleko významnější roli musí sehrát v nadcházejícím období. Zatímco dříve byly mimoprodukční funkce plněny pouze mimochodem a zemědělství byla připisována hlavně produkční úloha, nyní je potřeba považovat je za plnohodnotnou součást hospodaření v krajině. Reálný prostor pro prosazování mimoprodukčních funkcí v našem zemědělství a venkovském prostoru vytváří řada přijatých opatření a realizované finanční podpory, mj. i v souvislosti s aplikací právních norem EU. Udržovaná krajina má významnou funkci estetickou a výchovnou. Kulturní funkce spočívá v ochraně historické krajiny, krajinného rázu i v ochraně kulturně historických hodnot a kulturních památek. Rekreační a zdravotní funkce souvisejí s volnočasovým, zájmovým a zdravotním využíváním krajiny, lesa a vodních ploch, od pobytů, agroturistiky až po využívání léčebných médií. S diverzitou osídlení souvisí i funkce sekuritativní. Plnění a rozvoj výše uvedených funkcí podporuje funkci sociální úzce vázanou na životní úroveň venkovského obyvatelstva, ale i ostatní populace. Stěžejní roli mezi mimoprodukčními funkcemi, přinejmenším z pohledu této práce, ale

také z hlediska obecných podmínek trvale udržitelného rozvoje krajiny však hraje funkce environmentální.

Produkční funkce

- Životní prostředí jako výrobní prostředek
- Produkce potravin
- Zásobárna obnovitelných a neobnovitelných zdrojů surovin a energie
- Absorpce negativních externalit výroby

Mimoprodukční funkce

- Environmentální
- Estetická
- Historická
- Kulturní
- Naučná
- Rekreativní
- Hygienicko – léčebná
- Sekuritativní
- Sociální

2.4.2. Evropský model multifunkčního zemědělství

Úlohy modelu multifunkčního zemědělství

- vytvoření produkčně výkonného, moderního a konkurenceschopného zemědělství a potravinářství;
- zabezpečení dostatku cenově přístupných plnohodnotných, kvalitních a zdravotně neškodných potravin domácí výroby, pro uspokojení domácí poptávky, při současném využívání výhod mezinárodní obchodní výměny;
- zabezpečení plošného využívání disponibilních výrobních zdrojů zemědělství, obzvláště půdy, v maximálně ekonomicky zdůvodněném rozsahu, jakož i přiměřená starostlivost o zemědělskou půdu, jejíž udržovaný stav je významný pro zachování rázu krajiny, kulturní dědictví, rekreační a jiné nezemědělské využívání území;
- zabezpečení přiměřené důchodu v zemědělství a potravinářství, jakož i přiměřená úroveň osobních důchodů lidí, existenčně závislých na zemědělské činnosti;
- modernizace a restrukturalizace potravinářského průmyslu obzvláště z důvodu zabezpečení vyšší přidané hodnoty, kvality a hygienické nezávadnosti potravin;
- přizpůsobení zemědělství environmentálním požadavkům na ochranu půdy, vody, ovzduší a zachování přírodního prostředí, druhové rozmanitosti a ochrany původního genofondu;
- podpora rozvoje regionů, obzvláště ve vědeckých oblastech s významným podílem zemědělství a nízkou hustotou obyvatelstva, prostřednictvím rozvoje alternativních ekonomických činností a tvorby doplňkových zdrojů pro udržování zaměstnanosti a hospodárné využívání zdrojů v mezích trvale udržitelného rozvoje;

příprava zemědělství a potravinářství v SR na podmínky EU a to postupným přizpůsobováním institucí (potravinářské, veterinární a fytosanitární legislativě) a vytvářením věcných a organizačních předpokladů, v souladu s Národním programem převzetí *acquis communautaire* a na přechod k regulačním a kontrolním mechanismům uplatňovaných v EU (Lacko-Bartošová a kolektiv, 2005).

2.5. Finanční podpora před vstupem a po vstupu do EU

2.5.1. SAPARD

Program SAPARD byl jedním z předvstupních nástrojů Evropské unie určený pro deset kandidátských zemí. Název program SAPARD byl vytvořen z počátečních písmen slov Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, česky Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova.

Jak bylo navrženo Evropskou komisí, program SAPARD napomáhal kandidátským zemím při řešení konkrétních úkolů při zavádění *acquis communautaire* vztahujícímu se ke společné zemědělské politice (SZP), strukturálním změnám v jednotlivých zemědělských sektorech a na venkově.

Kandidátské země mohly program SAPARD využívat v časovém rozmezí let 2000-2006, maximálně však do konkrétního data vstupu do Evropské unie. Pro Českou republiku to znamenalo, že všechny smlouvy s žadateli byly uzavřeny do konce roku 2003. Realizace projektů musela být ukončena nejpozději do 30. června 2006, aby mohly být tyto projekty finančně uzavřeny do konce roku 2006.

Cílem programu bylo:

- Přispívat k zavádění práva Evropského společenství v oblasti společné zemědělské politiky,
- Řešit prioritní a specifické problémy spojené s trvale udržitelnými změnami v sektoru zemědělství a ve venkovských oblastech kandidátských zemí

Přínosem SAPARDU byla také možnost osvojit si náročná pravidla strukturálních fondů Evropské unie a principů programování, vybudování potřebných institucí, připravení legislativního rámce a podmínek pro monitorování programu SAPARD v České republice.

Přínosem dotačních podpor, které Česká republika získala v rámci programu SAPARD jsou zejména rekonstrukce a modernizace provozů živočišné výroby, modernizace skladovacích technologií, plnění hygienických a veterinárních standardů,

obnova vlastnických vztahů a protierozní ochrana v rámci pozemkových úprav, rozvoj agroturistiky na venkově, pomoc při zachování kulturního dědictví na českém venkově.

2.5.2. HRDP - Horizontální plán rozvoje venkova

Programový dokument Horizontální plán rozvoje venkova ČR na období 2004-2006 (HRDP) měl za cíl zejména:

- ochranu a podporu vysoké hodnoty přírody a udržitelného zemědělství, které dodržuje environmentální požadavky,
- zachování a podporu zemědělských systémů s nízkými vstupními náklady,
- ochranu a zlepšování přirozeného prostředí, hygienických podmínek a podmínek spokojené existence zvířat,
- zachování a posílení životaschopné sociální struktury ve venkovských oblastech.

Tyto cíle je možné shrnout pod jeden hlavní cíl: „Trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů“, který je prioritou HRDP. Pro dosažení tohoto cíle byla schválena následující opatření, která jsou zpracována s odvoláním na příslušné kapitoly a články nařízení Rady (ES) č. 1257/1999:

- Předčasné ukončení zemědělské činnosti (PUZČ)
- Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními
- Agroenvironmentální opatření (AEO)
- Lesnictví
- Zakládání skupin výrobců (ZSV)
- Technická pomoc

Graf 2: Transformace národní dotační politiky ČR v zemědělství do systému podpor EU

Pramen: Fajmon, 2006

Z programového dokumentu HRDP byla implementována čtyři opatření z nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 a dvě opatření pro nové členské státy dle Přístupové smlouvy. V období 2004-2006 bylo skutečně realizováno pět opatření a to: opatření Předčasné ukončení zemědělské činnosti, opatření Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními, Agroenvironmentální opatření, opatření Lesnictví a opatření Zakládání skupin výrobců.

Opatření Technická pomoc bylo realizováno pouze na národní úrovni a z národních zdrojů. V souladu s nařízením Komise (ES) č. 447/2004 a provedenou změnou PD HRDP v roce 2005, bylo možné financovat přezávazkované projekty programu SAPARD v rámci programu HRDP.

2.5.3. Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ)

Navazuje na předvstupní program SAPARD a jeho cílem bylo, obdobně jako u programu SAPARD, zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova, podpora zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů. Navíc zde byla zahrnuta i podpora lesního a vodního hospodářství.

Česká republika při poskytování finančních podpor z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EAGGF) a Finančního nástroje pro usměrňování rybolovu (FIFG) pokračovala v politice podpor, které byly poskytovány již v uplynulých obdobích ze státního rozpočtu.

Posilování konkurenceschopnosti resortu zemědělství se zaměřovalo na zavádění nových úsporných technologií šetrných k životnímu prostředí, na zlepšování kvality produktů, na vyšší úroveň welfare, zlepšení situace v lesním a vodním hospodářství včetně ochrany před povodněmi a odstraňování následků přírodních katastrof. Rovněž tak byl podporován rozvoj českého rybářství, důraz byl kladen na rozvoj venkova a diverzifikaci jako zdroj dalších příjmů obyvatel venkova. Podpora pozemkových úprav a odborného vzdělávání doplňuje celkový záměr OP Zemědělství. Při realizaci všech opatření byl kladen důraz na ochranu a zlepšení životního prostředí.

V rámci OP Zemědělství se financovaly 3 priority, 7 opatření s celkem 14-ti podopatřeními/aktivitami z fondu EAGGF a FIFG. Doba platnosti opatření/podopatření, resp. OP RVMZ byly stanoveny na roky 2004 – 2006.

2.5.4. Stručný vývoj způsobu podpor v českém zemědělství

Přímé platby

Před vstupem do EU se používalo několika nástrojů, například:

- podpory krav bez tržní produkce mléka;
- uvádění půdy do klidu;
- přímé platby na mléčnou kvótu.

Po vstupu ČR uplatnila pro čerpání finančních prostředků z EU zjednodušený systém přímých plateb: **režim jednotné platby na plochu (Single Area Payment Scheme – SAPS)**.

Do oblasti přímých plateb patří tři základní typy podpor:

- základní jednotná platba na plochu (SAPS);
- doplňková platba k platbě na plochu (TOP-UP);
- podpora méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními (LFA).

Základním předpokladem čerpání všech těchto podpor je **evidence využití zemědělské půdy podle užitelských vztahů (LPIS)** a dodržení minimální výměry půdních bloků.

V případě **SAPS** se podpora poskytuje na následující kultury:

- orná půda;
- travní porost – stálé pastviny;
- ostatní travní porosty;
- vinice;
- chmelnice;
- ovocné sady;
- „jiné kultury“ specifikované v prováděcích předpisech.

Podmínkou je také hospodaření v souladu s dobrými zemědělskými a environmentálními podmínkami.

Cílem doplňkových plateb (**TOP-UP**) je zvýšená podpora příjmů zemědělců u stanovených strategických komodit. Jde o platby na:

- pěstování lnu na vlákno;

- pěstování chmele;
- chov přežvýkavců;
- pěstování plodin na orné půdě (mimo jiné pro pěstování geneticky upravené kukuřice seté).

Smyslem plateb LFA je finanční vyrovnání méně výhodných podmínek k podnikání v příslušných územích, neboť jde v zásadě o podhorské a horské oblasti, kde není možné objektivně dosáhnout například srovnatelných výnosů s produkčními lokalitami. Podpory LFA jsou poskytovány na travní porosty a sazba dotace je odstupňována zařazením oblasti do čtyř různých pásem (H, O, S a E). Kromě jiného je podmínkou pro čerpání těchto prostředků dodržení stanovené intenzity chovu skotu, ovcí či koz.

Jednou z klíčových změn bude v budoucnu „přetočení“ jednotné platby na plochu (SAPS) na jednotnou platbu na farmu (SPS). Přitom bude nutné plnit podmínky takzvané **cross-compliance**. Důležité bude ovšem také to, že až do roku 2013 mají doznívat určité formy TOP-UP.

Cross – compliance

Od 1. 1. 2009 je v České republice vyplácení přímých podpor a dalších vybraných dotací "podmíněno" plněním standardů udržování půdy v Dobrém zemědělském a environmentálním stavu, dodržováním povinných požadavků v oblasti životního prostředí, veřejného zdraví, zdraví zvířat a zdraví rostlin, dobrých životních podmínek zvířat a minimálních požadavků v rámci agroenvironmentálních opatření.

Cross-compliance (tzv. křížová shoda) je politický nástroj, který usiluje o propojení ochrany životního prostředí se zemědělskou výrobou, jednou z nejvýznamnějších aktivit ve venkovském prostoru. Tato snaha o integraci základních ekologických standardů do zemědělské produkce se v posledním desetiletí stala významným pilířem reformy Společné zemědělské politiky EU. Cross-compliance obsahuje jednotlivé environmentální a jiné standardy, které farmáři musí dodržovat, aby mohli obdržet dotace.

V případě, že žadatel o dotace tyto podmínky nedodrží, může mu být snížena nebo, v nejkrajnějším případě, neposkytnuta výplata vybraných využívaných dotací. Plnění standardů a požadavků je ověřováno kontrolou plnění tzv. kontrolovaných požadavků. Jejich formu a metodu kontroly si každá země EU stanovuje sama, dle národních specifik.

Rozvoj venkova

Do přistoupení k EU existovaly tři formy podpor:

- Nařízení vlády na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství;
- Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF);
- SAPARD (na investice).

Pro léta 2004–2006 se tyto nástroje změnily do dvou forem:

- Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP; neinvestiční podpory);
- Operačního plánu zemědělství (OP; na investice).

Stále funguje i PGRLF, ale jeho role se tlumí. Zároveň se postupně rozjíždí nový typ podpor LEADER.

Od roku 2007 jsou podpory zahrnuty do jednotlivých os EAFRD.

2.5.5. Politika rozvoje venkova

V rámci rozvoje venkova byly poskytovány dva typy plateb:

- na mimoprodukční funkce;
- na investice.

Podpora mimoprodukčních funkcí

Nosné programy jsou v rámci HRDP zaměřeny na:

- podporu méně příznivým oblastem (LFA);
- údržbu travních porostů;
- ekologické zemědělství („agroenvi“ opatření).

Objem dotací se po vstupu do EU zdvojnásobil.

Investiční podpory

PGRLF byl utlumen. Zabýval se doplňkovou podporou investic nefinancovaných z OP, podporou nákupu zemědělské půdy a překlenovacími úvěry do zemědělství. Hlavním nástrojem investičních podpor je OP. Oproti programu SAPARD rozšířil své působení o investice do strojů. Jednoduché a lehce čerpatelné. Ostatně koupě traktorů láme všechny rekordy.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EAFRD je finanční nástroj na podporu rozvoje venkova, který spadá do společné zemědělské politiky EU. Prostředky z EAFRD slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, zlepšení životního prostředí a krajiny nebo kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova.

V ČR jsou z něj hrazeny projekty předložené do tzv. Programu rozvoje venkova ČR, jehož řídicím orgánem je Ministerstvo zemědělství ČR, zprostředkujícím subjektem Státní zemědělský intervenční fond.

Zavedení fondu EAFRD spočívá ve dvou hlavních programových dokumentech:

- Strategie (Národní strategie rozvoje venkova);
- Program (Plán rozvoje venkova).

Strategie je v podstatě analýzou situace a nastavením základních cílů v rámci jednotlivých os. Mnohem důležitější je Program. Obsahuje jak jednotlivá opatření a jejich podmínky, tak rozdělení zdrojů.

EAFRD rozděluje svá opatření do čtyř takzvaných os:

- Osa I: Zvýšení konkurenceschopnosti agrárního sektoru (bývalý OP);
- Osa II: Ochrana přírody a krajiny (bývalý HRDP);
- Osa III: Zvýšení kvality života ve venkovských oblastech (bývalý Program obnovy venkova Ministerstva pro místní rozvoj, dnes krajů);
- Osa IV: Program LEADER (opatření založená na místních strategiích rozvoje v rámci mikroregionů) (www.eagri.cz, www.szif.cz).

3. CÍL, METODIKA A HYPOTÉZA

Cíl

Cílem této diplomové práce je analýza současného stavu zemědělsky hospodařícího podniku z pohledu, kdy podnik čerpá finanční prostředky z EU a národních zdrojů a kdy podnik tyto zdroje nevyužívá. Na základě této analýzy budou navrženy nové nebo inovované finanční stimuly pro rozvoj vybraného zemědělského podniku. Budou navržena nová řešení, která povedou k rozvoji sledovaného podniku a bude vypracován pilotní návrh projektu.

Teoretická část této diplomové práce je věnována tématům jako je podstata a principy společné zemědělské politiky, transformace zemědělství, vymezení méně příznivých oblastí LFA, multifunkčního zemědělství a obecně finanční podpoře před vstupem a po vstupu do EU.

Praktická část je věnována čerpání podpory na provoz podniku a investiční možnosti.

Poslední část je zaměřena na zpracování projektu, který by se teoreticky mohl ucházet o přidělení finanční podpory, a který je vytvořen podle pravidel a požadavků EU.

Metodika

Základní metodou pro získávání informací v teoretické části bylo studium odborné literatury a vypracování literární rešerše vztahující se k dotčené problematice. Informace byly čerpány z knih, brožurek, statistických ročenek a pro vysokou míru aktuálnosti i z internetových zdrojů. Při práci s literaturou byly využity metody komparace a analogie.

Praktická část byla rozdělena na dvě části, kde v první části byly použity historické a deskriptivní metody o podniku od počátku 50. let až po současnost. Byla zde použita data především z interních zdrojů zemědělského podniku, dále informace

z webových stránek Státního zemědělského intervenčního fondu a Ministerstva zemědělství.

V druhé části praktické práce byl vypracován projekt podle Pravidel, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 stanovené pro 9. kolo. Významnou měrou také přispěly konzultace a odborné připomínky osob, které se v řešené problematice orientují.

Hypotéza

Hypotéza, kterou má tato práce prokázat je, zda by mohlo za současných podmínek české zemědělství fungovat bez podpor z EU.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1. Charakteristika podniku

Meclovská zemědělská akciová společnost sídlí v Meclově, v okrese Domažlice, v Plzeňském kraji.

Společnost vznikala postupně. Nejprve se v roce 1992 transformací z JZD Meclov na zemědělské družstvo v Meclově a pak v roce 1996 na Meclovskou zemědělskou akciovou společnost.

V současné době společnost obhospodařuje 4280 ha zemědělské půdy, chová přibližně 2.700 ks skotu a 2.500 ks prasat. Nosným odvětvím firmy je produkce mléka, výroba obilovin a olejnin.

Základní jmění firmy je 128 083 000 Kč.

Počet akcionářů překračuje 550 osob a počet zaměstnanců činí 116 osob.

4.1.1. Rostlinná výroba

Hlavní zaměření rostlinné výroby je výroba obilovin, olejnin a objemných krmiv pro chov skotu. Společnost je pěstitelem ozimé a jarní pšenice, ozimého a jarního ječmene, ozimé řepky, kukuřice, jetele a jarních směsek.

Struktura zemědělské půdy je následující:

- orná půda cca 3.580 ha
- louky cca 620 ha
- pastviny cca 80 ha

V osevním postupu se každý rok nachází cca 1.300 ha pšenice ozimé, 400 ha ječmene ozimého, 400 ha řepky ozimé, 500 ha kukuřice na siláž a 900 ha plodin určených k senážování (bez TTP).

4.1.2. Chov skotu

Společnost v současnosti chová cca 2.700 ks Holštýnského skotu. Z tohoto stavu je cca 950 dojnic a 550 ks býků. Jako rozhodující pro peněžní tok firmy se jeví produkce mléka, která je soustředěna do velkokapacitního kravína v Srbech o kapacitě 600 dojnic a kravína v Březí u Meclova, kde je ustájeno cca 300 dojnic.

4.1.3. Chov prasat

Meclovská zemědělská, a. s. je chovatelem cca 2.500 ks prasat. Podíl tržeb z chovu prasat se pohybuje v úrovni 20% z tržeb živočišné výroby.

Chov prasat v ČR, včetně Meclovské zemědělské je již několik let ve ztrátě. V Meclovské zemědělské a. s. v roce 2006 dosáhla ztráta v chovu prasat 4 732 tis. Kč. Rozhodujícím kritériem pro vytvoření zisku je výše realizačních cen, které ani v jednom roce (od r. 2001) nepokryly vynaložené náklady u všech chovatelů prasat.

4.2. Historie

Historie společnosti sahá až do roku 1948, kdy se konalo společné zasedání zástupců ZO KSČ z Meclova, Mašovic, Březí, Mračnic, Ohnišovic a Němčic, jehož hlavním cílem byl výklad zákonu o JZD. Zanedlouho po tom zde vznikla první jednotná zemědělská družstva

V 50. letech bylo založeno JZD II. typu v obci Meclov. V době vzniku mělo 50 stálých členů, kteří obhospodařovali 445 ha zemědělské půdy. O obci byla prováděna hospodářsko-technická úprava půdy a rozorávaly se meze. Družstvo přešlo na III. typ hospodaření, jehož hlavním opatřením byl svod dobytka.

V 60. a 70. letech se k Meclovu připojily i okolní JZD. JZD Rudá hvězda se sídlem v Meclově se tak stalo největším družstevním ekonomickým celkem domažlického okresu.

V roce 1988 mělo družstvo 329 trvale činných pracovníků a vlastnilo základní prostředky téměř ze 150 miliónů Kčs.

V roce 1992 bylo JZD transformováno na zemědělské družstvo v Meclově. O 4 roky později v roce 1996 se družstvo přeměnilo na akciovou společnost.

4.3. Dotace/ Podpory před a po vstupu do Evropské unie

Tabulka 4: Přehled dotací k 31.12.2000

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace RV	9 285	
Dotace dojnice	395	
Dotace event.mléka	840	
Dotace úroků		4 891
Celkem	10 520	4 891

Pramen: interní zdroje podniku

V roce 2000 proběhla rekonstrukce z bývalého kravína mladého dobytka na volné ustájení pro 350 prasnic v Mašovicích. Tato odchovna byla základem pro další výkrm prasat z dříve již nevyhovujících poroden prasnic. Rekonstrukce byla podporována PGRLF Praha, formou **dotací úroků** z úvěru a zajištěním úvěru. V té době současně probíhala i další rekonstrukce vedlejších staveb v Mašovicích pro odchov odstavených selat.

Tabulka 5: Přehled dotací k 31.12.2001

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace RV	3 655	
Dotace dojnice	351	
Dotace event.mléka	332	
Ostatní dotace ŽV	149	
Dotace úroků	4 893	
PGRLF - stroje		240
PGRLF - silážní žlab		191
Celkem	9 380	431

Pramen: interní zdroje podniku

V letech 1996-2001 proběhla první vlna modernizace ustájení hospodářských zvířat v řádu desítek milionů korun, která výrazně zvýšila produktivitu práce. U všech projektů modernizací bylo využito podpory PGRLF ve formě **dotací úroků** a jistění úvěrů.

Tabulka 6: Přehled dotací k 31.12.2002

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace na RV	2 197	
Dotace na mléko	101	
Dotace na ostatní ŽV	176	
Dotace - řepka	1 229	
Dotace PGRLF		5 325
Celkem	3 703	5 325

Pramen: interní zdroje podniku

Rok 2002 je charakterizován vyššími investičními dotacemi, z důvodu zahájených staveb v předchozím roce 2001 a zároveň nákupem zemědělské techniky. Investiční dotace z PGRLF přesáhly v tomto roce 5 mil. Kč.

Tabulka 7: Přehled dotací k 31.12.2003

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace RV	6 607	
Dotace na mléko	899	
Dotace ostatní ŽV	154	
Dotace - řepka	1 000	
Dotace úroků	725	
Dotace PGRLF		4 123
Celkem	9 385	4 123

Pramen: interní zdroje podniku

V srpnu roku 2003 společnost získala v dražbě majetek společnosti ZIR Hostouň, provozující zemědělskou činnost na pozemcích kolem Hostouně. Meclovská zemědělská zde začala hospodařit na cca 600 ha zemědělské půdy.

Nejvíce dotací v tomto roce bylo směřováno do **rostlinné výroby**, tj. přes 7,6 mil Kč. Následovaly investiční dotace **PGRLF**. Ze základních prostředků bylo pořízeno hlavové čerpadlo pro farmu Srby, aplikátor na řezačku CLASS, pluh Kuerneland a přepravník osob Volkswagen.

Tabulka 8: Přehled dotací k 31.12.2004

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace orná půda	5 758	
Dotace SAPS	8 281	
Dotace komp.platby mléko	1 851	
Dotace ostat ZV	2 184	
Dotace HRDP - LFA	1 409	
Dotace HRDP - LOUKY	941	
Dotace HRDP - PASTVINY	337	
Dotace HRDP - MEZIPLODINY	1 144	
Dotace ostatních RV	75	
Dotace úroků k úvěrům PGRLF	658	3 224
Celkem	22 638	3 224

Pramen: interní zdroje podniku

Vstup do Evropské unie znamenal možnost čerpání prostředků evropských fondů prostřednictvím Operačního programu zemědělství, respektive Programu rozvoje venkova. Požadavky na welfare zvířat a přísná kritéria nitrátové směrnice tak určily směr budoucích investic.

V roce 2004 již **provozní dotace** dosáhly 22 638 tis Kč a **investiční** 3 224 tis. Kč. Byly nakupeny nákladní prostředky za 17 997 tis Kč – z nichž největší položku tvořily stroje pro rostlinnou výrobu (rozmetadlo, postřikovač, traktor, sklízecí mlátička, shrnovač, 2 obraceče a zařízení pro měření plochy GPS).

Tabulka 9: Přehled dotací k 31.12.2005

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace orná půda	5 199	
Dotace SAPS	9 249	
Dotace VDJ - skot	3 894	
Dotace ŽV	585	
Dotace HRDP - LFA	1 357	
Dotace HRDP - LOUKY	942	
Dotace HRDP - PASTVINY	340	
Dotace HRDP - MEZIPLODINY	1 260	
Dotace ostatní - "Podpora poradenství v zemědělství"	50	
Dotace ostatní RV - na nakoupení uznaného osiva pšenice	81	
Dotace AEO LOUKY - min.období	3	
Dotace AEO PASTVINY - min.období	1	
Dotace AEO MEZIPLODINY - min.období	1	
Dotace OPZ stát		580
Dotace OPZ EU		1 355
Dotace úroků k úvěrům PGRLF		3 944
Celkem	22 962	5 879

Pramen: interní zdroje podniku

Výše provozních dotací v roce 2005 dosáhly podobných hodnot jako v roce předchozím, kde největší položku tvořili dotace **SAPS** – 9 249 tis. Kč, následovaly dotace na ornou půdu – 5 199 tis. Kč a třetí nejvyšší položku tvořily dotace **HRDP** (LFA, louky, pastviny, meziplodiny) – 4 899 tis Kč.

Při porovnání s rokem 2004 byly investiční dotace vyšší o 2,5 mil Kč. Hlavní položku tvořily stroje (traktory John Deer, Fastrac, krmný vůz, rozmetadlo Fliegl, žací stroj, žací kombinace LEMKEN atd.). Další součástí dotací tvořily prostředky na zahájení investiční stavby v tomto roce (rekonstrukce stáje – předvýkrmna Mašovice, rekonstrukce vzduchotechniky Dolní Metelsko a rekonstrukce systému krmení Dolní Baldov).

Poprvé, počínaje rokem 2005, byly v MZ a. s. využity dotace ostatní – **Podpora poradenství v zemědělství** a dotace ostatní - **Rostlinná výroba** na nákup uznaného osiva pšenice.

Tabulka 10: Přehled dotací k 31.12.2006

Dotace	Provozní v tis. Kč	Investiční v tis. Kč
Dotace orná půda	5 037	
Dotace SAPS	10 912	
Dotace VDJ - skot	4 871	
Dotace ŽV	742	
Dotace HRDP - LFA	1 354	
Dotace HRDP - LOUKY	1 294	
Dotace HRDP -ZATRAVNĚNÍ	648	
Dotace HRDP - MEZIPLODINY	1 144	
Dotace ostatní - "Podpora poradenství v zeměd."	50	
Dotace ostatní RV - na nakoupení uznaného osiva pšenice	69	
Dotace AEO MEZIPLODINY - min.období	-119	
Dotace OPZ stát		430
Dotace OPZ EU		1 003
Dotace OPZ stát		518
Dotace OPZ EU		1 208
Dotace úroků k úvěrům PGRLF		3 395
Celkem	26 002	6 554

Pramen: interní zdroje podniku

Rok 2006 je charakterizován nadále zvyšujícími se dotacemi jak provozního, tak investičního charakteru. Rozhodující částí dotací tvořila dotace **SAPS** a **dotace úroku** na stavební, technologické investice a nakoupené stroje. V této době byly pořízeny pro rostlinnou a živočišnou výrobu - diskový podmítač LEMKEN, krmný vůz FRASTO, řezačka, velkoobjemový vůz. Významnou položkou byly dotace dokončených investičních akcí.

Tabulka 11: Přehled dotací k 31.12.2007

Dotace	Provozní v tis. Kč	Investiční v tis. Kč
Dotace orná půda	6 279	
Dotace SAPS	11 957	
Dotace VDJ - skot	4 670	
Dotace HRDP - LFA	1 728	
Dotace HRDP - LOUKY	1 295	
Dotace HRDP - PASTVINY	698	
Dotace HRDP - MEZIPLODINY	1 144	
Dotace ostatní	234	
Dotace úroků k úvěrům PGRLF		2 436
Celkem	28 005	2 436

Pramen: interní zdroje podniku

V roce 2007 **provozní dotace** dosáhly v dosavadní historii MZ a. s. nejvyšších finančních hodnot a to přes 28 mil Kč, z nichž opět největší procento tvořila dotace na **SAPS**.

Tabulka 12: Přehled dotací k 31.12.2008

Dotace	Provozní v tis. Kč	Investiční v tis. Kč
Dotace orná půda	5 741	
Dotace SAPS	13 150	
Dotace VDJ - skot	3 058	
Dotace KBTPM	6	
Dotace HRDP - LFA	1 658	
Dotace HRDP - LOUKY	1 283	
Dotace HRDP - ZATRAVNĚNÍ	697	
Dotace HRDP - MEZIPLODINY	1 144	
Dotace ostatní - "Podpora poradenství v zemědělství"	363	
Dotace ze st.rozpočtu na dl.majetek OPZ		6 807
Dotace z EU na dl.majetek OPZ		9 531
Dotace úroků k úvěrům PGRLF		1 493
Celkem	27 100	17 831

Pramen: interní zdroje podniku

Rok 2008 signalizuje mírný pokles provozních dotací, ale enormní nárůst investičních dotací – skoro 18 mil. Kč, kde hlavní položku tvořily dotace na dlouhodobý majetek Operačního programu zemědělství, tak i dotace ze státního rozpočtu a i z EU.

V letech 2007-2008 byla vystavěna nová jímka na kejdu v Srbech s kapacitou 5000 m³, zrekonstruováno hnojiště v Třebnicích, modernizována stáj pro výkrm býků v Třebnicích, rovněž byly modernizovány stavební prvky na VKK Srby a modernizovány technologické prvky dojíren v Srbech a v Březí.

Tabulka 13: Přehled dotací k 31.12.2009

Dotace	Provozní v tis.Kč	Investiční v tis.Kč
Dotace TOP-UP - zem.půda	4 996	
Dotace SAPS	15 654	
Dotace TOP-UP - VDJ skotu	2 677	
Dotace TOP-UP VDJ KBTPM	131	
Dotace EAFRD - LFA	1 624	
Dotace EAFRD - TTP	1 037	
Dotace EAFRD - ZATRAVNĚNÍ	698	
Dotace EAFRD - MEZIPLODINY	379	
Dotace ostatní	532	
Dotace ze st.rozpočtu na dl.majetek OPZ		782
Dotace z EU na dl.majetek OPZ		2 346
Dotace úroků k úvěrům PGRLF		1 103
Celkem	27 728	4 231

Pramen: interní zdroje podniku

Rok 2009 je charakterizován oproti předchozímu roku mírným nárůstem provozních dotací. Poprvé je zde dotace na ornou půdu pozměněna na dotaci **TOP-UP – zemědělská půda**, avšak s nižší finanční hodnotou. Naopak **SAPS** dosáhl v tomto roce největšího nárůstu finančních prostředků až na hranici hodnoty 15 645 tis. Kč.

I přes velké snížení dotací investičního charakteru oproti roku 2008, byly MZ a. s. pořízeny další stroje, převážně pro rostlinnou výrobu - traktor NEW HOLLAND, pluh LEMKEN, diskový podmítač HELIDOR.

V tomto roce, dle daných směrnic, je zaevidována změna dotace HRDP na dotace EAFRD.

4.4. Modelový projekt

Tento modelový projekt vznikl po konzultaci s vedením podniku o jejich momentální situaci a plánech do budoucna.

Projekt na modernizaci zemědělské farmy pro živočišnou výrobu byl vybrán z **Programu rozvoje venkova z Osy I. - 1. Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací**, konkrétně podopatření **1.1. Modernizace zemědělských podniků**.

Tento projekt (modelová studie) byl vytvořen na základě „Pravidel, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty z Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013“ pro 9. kolo.

Při vypracovávání projektu se vycházelo z interních zdrojů společnosti, konkrétně z technické zprávy, ze které byly čerpány stavební (technické) informace.

Program rozvoje venkova

OSA I.

1. Opatření zaměřené na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací
 - I.1.1. Modernizace zemědělských podniků
 - I.1.1.1. Modernizace zemědělských podniků
 - a) stavby a technologie pro živočišnou výrobu

1. Stručný a výstižný název projektu:

Rekonstrukce farmy skotu

2. Žadatel

Název/jméno žadatele: Meclovská zemědělská a. s.

Adresa/sídlo žadatele:

- Ulice, číslo popisné, číslo orientační: Meclov 72
- PSČ, obec, část obce: 346 01 Horšovský Týn
- Okres: Domažlice

Statutární zástupce/zástupci:

- Ing. Jaroslav Hána – předseda představenstva
- Ing. Václav Kocour – místopředseda
- Miroslav Žáček – člen představenstva
- Ing. Oldřich Boháč – člen představenstva
- Ing. Jindřich Švarc – člen představenstva

IČ žadatele (je-li přiděleno): 64834646

DIČ žadatele (je-li přiděleno): CZ64834646

RČ (příp. datum narození) žadatele: žadatel je PO

Stručný přehled činnosti žadatele:

- zemědělství, včetně prodeje nezpracovaných zemědělských výrobků za účelem zpracování nebo dalšího prodeje,
- koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej
- silniční motorová doprava nákladní
- zámečnictví
- opravy silničních vozidel a pracovních strojů
- přípravné práce pro stavby
- plnění nádob plyny
- nákup, prodej a skladování paliv a maziv včetně jejich dovozu s výjimkou výhradního nákupu, prodeje a skladování paliv a maziv ve spotřebitelském balení do 50kg na jeden kus balení - velkoobchod

Zpracovatel projektu

Je zpracovatelem jiný subjekt než žadatel? ANO ~~NE~~

- Pokud ANO uveďte:

Jméno a příjmení:	Jana Hánová
Adresa:	Meclov 161 345 21 Meclov
Tel./fax:	123 456 789
Mobil:	112 233 445

3. Popis projektu

Zdůvodnění projektu

Popis výchozího stavu

Meclovská zemědělská, a.s. hospodaří v Plzeňském kraji, v okrese Domažlice, v působnosti 7 obecních (městských) úřadů a celkově v 30 katastrálních územích.

Společnost vznikala postupně. V roce 1992 se transformovala z JZD Meclov na zemědělské družstvo v Meclově a pak v roce 1996 na Meclovskou zemědělskou akciovou společnost. V roce 2003 se společnost rozšířila o dalších 600 ha koupí nedalekého zemědělského areálu v Hostouni.

V současné době společnost obhospodařuje 4280 ha zemědělské půdy, chová přibližně 2.700 ks skotu a 3 900 ks prasat. Nosným odvětvím firmy je produkce mléka, výroba obilovin a olejnin.

Meclovská zemědělská, a. s. chová cca 2.700 kusu skotu, z toho 950 dojníc a 550 ks býků. Průměrná užitkovost na dojnici na den činí 25,2 litru (2008). Dojnice jsou ustájeny v Srbech u Horšovského Týna a ve Březí u Meclova. Další kategorie skotu (telata, jalovice, býci) jsou pak ustájeny na farmách v Třebnicích, Dolním Metelsku, Roudné u H. Týna, Vítání a v Hostouni u H. Týna. V Hostouni jsou pak v malém množství chovány krávy bez tržní produkce mléka, kde je využit tamní pastevní areál.

Předmětem projektu je rekonstrukce farmy se stávající kapacitou 300 ks dojníc a 60 ks telat. Realizací této investice chce podnik vyřešit stabilitu a akceschopnost v živočišné výrobě a rovněž významně přispět k odpovídajícímu plnění uplatňování zásad správné zemědělské praxe.

Podstatu problému

Podstavou problému jsou zastaralé objekty pro ustájení skotu a zastaralá technologie. Morální zastarání objektů a technologie snižuje pohodu zvířat při ustájení a dojení, zvyšuje fyzickou náročnost prací pro ošetřující personál a tím snižuje produktivitu práce.

Náklady, které jsou často vynakládány na opravy a údržbu budov a zařízení, výrazně prodražují výrobu hlavního produktu podniku, kterým je mléko.

V neposlední řadě je realizace předkládaného projektu je ve své podstatě pro podnik nezbytná a to z hlediska plnění podmínek z EU.

Jakým způsobem přispěje realizace projektu k vyřešení příslušného problému

Díky této investici lze předpokládat zvýšení efektivity celého podniku. Realizace tohoto projektu přinese výsledky především ve snížení nákladů na opravy, údržbu, mzdy a zároveň zvýší technologickou vybavenost podniku, produktivitu práce a tím i rentabilitu. Tímto dojde k celkovému zvýšení konkurenceschopnosti zemědělského podniku v ČR.

Cílem projektu je obnova stávajícího vybavení, jehož údržba, opravy a stará nevyhovující technologie představuje neúměrně vysoké náklady na provoz

Tímto projektem bude vyřešen hlavní problém podniku v oblasti welfare zvířat. Dojde ke zvýšení ekonomiky provozu i k zvýšení produktivity práce a jejího zkulturnění a minimalizují se dopady výroby na životní prostředí. Díky rekonstrukci stávajících budov a technologií dojde k modernizaci provozu výroby mléka na farmě.

Realizace projektu přinese především:

- snížení nákladů na výrobu mléka,
- podporu moderních a ekologických technologií v zemědělství,
- zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství
- splnění požadavku EU na welfare zvířat a zlepšení hygienických standardů,
- pozitivní dopady na životní prostředí
- snížení fyzické náročnosti pracovních úkonů

Dotace z Programu rozvoje venkova je pro podnik nezbytná, neboť realizací tohoto projektu dojde ke zlepšení technologického vybavení podniku a tím i zajištění plnění podmínek z EU.

Realizace projektu

Popis konkrétních činností, které budou realizovány jako způsobilé výdaje v rámci projektu:

- projektová dokumentace
- zemní práce

- výkopy základů pro přístavby
- stavební práce
 - rekonstrukce stáje
 - vybourávání starého zdiva
 - vybourání stávající technologie
 - odstranění starého opláštění
 - nové bednění a svinovací plachta
 - okna nahrazena posuvnými krycími stěnami
 - provětrávací potrubí
 - základové pasy a patky, KARI síť
 - nové nosné svislé konstrukce z ocelových nosníků
 - vodorovné konstrukce
 - podlahové konstrukce
 - zastřešení – ocelové nosníky, krytina z polyuretanových panelů s prosvětlovacími prvky
 - opláštění stěn
 - oplechování, úpravy povrchů, nátěry
 - rekonstrukce a rozšíření dojírny
 - vybourávání starého zdiva
 - vybourání stávající technologie
 - základové monolitické pasy a patky
 - monolitická betonová deska vyztužená KARI sítí
 - izolace proti vodě
 - nové nosné svislé konstrukce
 - obvodové zdivo z betonových tvárnic
 - vodorovné nosné prvky z ocelových profilů
 - zastřešení - ocelové nosníky a vazničky, krytina z polyuretanových panelů
 - opláštění stěn
 - úpravy povrchů

- rekonstrukce silážní jámy
 - nový betonový vjezd
 - izolace proti průsaku
 - nátěry
- veterinární kotec
 - základový pas z betonu s ocelovou výztuží
 - svislé betonové konstrukce
 - podlahové konstrukce – vodostavební beton, síť KARI
- jímka
 - vyztužení dna, štěrkopísek, geotextilní folie
 - samotné těleso jímky z vodonepropustného betonu
 - detekční systém – detekční folie, kontrolní šachta
- výdejní místo
 - štěrkopískový podklad, betonáž dna, betonové obvodové zídky, odkanalizování do jímky, hydroizolace
- manipulační plocha
 - zhutnění pláňe, štěrkodrt', kamenivo, postřík spojovací emulzí, asfaltový beton
- technologie
 - ustájení
 - napájení
 - technologie čerpání a míchání pro jímku

Předpokládaný časový harmonogram realizace projektu

Tabulka 14: Časový harmonogram realizace projektu

Fáze projektu	Časový harmonogram realizace projektu																				
	05/2010	06/2010	07/2010	08/2010	09/2010	10/2010	11/2010	12/2010	01/2011	02/2011	03/2011	04/2011	05/2011	06/2011	07/2011	08/2011	09/2011	10/2011	11/2011	12/2011	
Realizace výběrového řízení	X	X																			
Realizace projektu			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Podání Žádosti o proplacení																					X

Bude část projektu realizována věcným plněním ~~ANO~~ NE

Místo realizace projektu

- Ulice, číslo popisné, číslo orientační: XXX, zemědělský areál bez č.p.
- PSČ, obec, část obce: 346 01 Meclov
- Okres: Domažlice

Technické řešení projektu

Předmětem projektu je komplexní rekonstrukce farmy pro chov skotu. Jedná se o rekonstrukci stávajících objektů a výstavbu nových objektů v zemědělském areálu.

Konkrétně se jedná o rekonstrukci stávající stáje pro 300 dojnic, která bude spočívat v odstranění starého opláštění, provedení nového bednění a svinovací plachty, nahrazení stávajících oken posuvnými krycími stěnami a instalace provětrávacího potrubí pod střechou. Ve stáji bude také přistavěna jedna řada lehacích boxů a krmiště s krmným stolem. Po dostavbě se kapacita stáje zvýší na 350 ks dojnic.

Rekonstrukce a přístavba stávající dojírny spočívá v prodloužení čekárny o 3 m, dořešení odvětrávání a rekonstrukce podlahy a povrchů.

Rekonstrukce silážní jámy bude spočívat ve vybudování druhého vjezdu do jámy na protější straně stávajícího vjezdu a v obnově poškozeného povrchu.

Novostavba veterinárního kotce bude provedena tak, že na izolované zpevněné betonové ploše bude postavena po obvodu betonová zídka. Objekt bude opatřen mobilními fixačními zábrany. Novostavba veterinárního kotce bude navazovat na objekt stáje.

Novostavba skladovací jímky bude železobetonová částečně zapuštěná do terénu, kruhového tvaru o průměru 17 m a vysoká 6 m s užitným objemem 1250 m³ a s kontrolním systémem nepropustnosti. Jímka bude hlavní skladovací kapacitou.

U nové skladovací jímky bude zřízeno také výdejní místo. Jedná se o zpevněnou nepropustnou plochu v šíři příjezdní vozovky a délce používaného dopravního prostředku. Po stranách bude plocha chráněna obrubníky a bude vyspárovaná ke vpusti odkanalizované do jímky.

Kapacitní údaje:

Stáj	kapacita 350 dojnic
Dojírna	kapacita 2 x 8 dojnic
Jímka na kejdu	kapacita 1 250 m ³
Silážní jáma	kapacita 2 950 m ³
Veterinární kotec	kapacita 100 m ³

Výsledky projektu

Využití projektu po dobu vázanosti projektu

Předmětem projektu je komplexní rekonstrukce farmy pro chov skotu. Předmět projektu bude využíván ke svému účelu, a to nejen po dobu vázanosti projektu, ale po dobu maximálně možnou, tak, aby byla investice maximálně efektivně využita.

Stručné shrnutí výsledků projektu včetně jeho využití v budoucnosti po ukončení realizace projektu.

Hlavním výsledkem projektu je rekonstrukce farmy pro chov skotu za dodržení technologických a legislativních požadavků z EU.

Realizace tohoto projektu přinese výsledky ve snížení nákladů na opravy, údržbu, mzdy a zároveň zvýší technologickou vybavenost podniku. Dojde-li k poklesu nákladů na výrobu mléka a zároveň k růstu produktivity práce, zvyšuje se tím konkurenceschopnosti zemědělské společnosti.

Tento projekt nebude mít vliv na zhoršení okolního životního prostředí, neboť nezasahuje do přirozených porostů v těsné blízkosti areálu.

Minimální zemědělská kvalifikace

- Požaduje žadatel bodové zvýhodnění za preferenční kritérium žadatel je mladý začínající zemědělec?

~~ANO~~ NE

- Splňuje žadatel zemědělskou kvalifikaci dle Směrnice Ministerstva zemědělství č.j. 41152/08-18000?

ANO ~~NE~~

- Pokud žadatel nespĺňuje zemědělskou kvalifikaci, doplní si jí do 36 měsíců od podpisu Dohody o poskytnutí dotace?

~~ANO~~ NE

Limity - tabulka výpočtu

Tabulka 15 a) Stáj pro krávy

Název limitu	Maximální hodnota způsobilého výdaje	Způsobilé výdaje na jednotku	Počet jednotek (ks, m ³)	Způsobilé výdaje celkem
Stelivové ustájení nad 150 ks, komplexní - stavba i technologie	33 000	33 000	350	11 550 000
Celkem	-	-	-	11 550 000

Tabulka 15 b) Dojírna pro krávy

Název limitu	Maximální hodnota způsobilého výdaje	Způsobilé výdaje na jednotku	Počet jednotek (ks, m ³)	Způsobilé výdaje celkem
Dojírna rybinová - nad 6 míst, komplexní - stavba i technologie	377 500	377 500	16	6 040 000
Celkem	-	-	-	6 040 000

Tabulka 15 c) Jímka na kejdu

Název limitu	Maximální hodnota způsobilého výdaje	Způsobilé výdaje na jednotku	Počet jednotek (ks, m ³)	Způsobilé výdaje celkem
Jímka na kejdu nad 1 000 m ³ , komplexní stavba i technologie	2 420	2 420	1 250	3 025 000
Celkem	-	-	-	3 025 000

Tabulka 15 d) Silážní žlab

Název limitu	Maximální hodnota způsobilého výdaje	Způsobilé výdaje na jednotku	Počet jednotek (ks, m ³)	Způsobilé výdaje celkem
Silážní žlab do 3 000 m ³	2 090	2 090	2 950	6 165 500
Celkem	-	-	-	6 165 500

Tabulka 15 e) Ostatní zemědělské stavby jinde neuvedeny

Název limitu	Maximální hodnota způsobilého výdaje	Způsobilé výdaje na jednotku	Počet jednotek (ks, m ³)	Způsobilé výdaje celkem
Veterinární kotec	2 750	2 750	100	275 000
Celkem	-	-	-	275 000

4. Rozpočet projektu

Je žadatel k datu zaregistrování Žádosti o dotaci plátcem DPH? ANO ~~NE~~

Tabulka 16: Celkové způsobilé a nezpůsobilé výdaje (v Kč)

Celkové způsobilé a nezpůsobilé výdaje	Cena s DPH (v Kč)	Cena bez DPH (v Kč)
Celkové výdaje projektu	32 586 600	27 155 500
Celkové způsobilé výdaje projektu	32 586 600	27 155 500
Způsobilé výdaje, ze kterých je stanovena dotace	32 586 600	27 155 500
Nezpůsobilé výdaje projektu	5 431 100	

Celkové výdaje projektu (resp. rozpočet projektu)

Celkové výdaje projektu činí 27 155 500 Kč bez DPH, tj. 32 586 600 Kč včetně DPH

Celkové způsobilé výdaje projektu

Tabulka 17 a) Stáj pro krávy

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
001	Stáje pro krávy, jalovice a býky	odstranění starého opláštění	570 000
		nové bednění a svinovací plachta	750 000
		okna nahrazena posuvnými krycími stěnami	620 000
		provětrávací potrubí	780 000
		základní pasy a patky, KARI síť	850 000
		nové nosné svíslé konstrukce z ocelových nosníků	950 000
		vodorovné konstrukce	620 000
		podlahové konstrukce	750 000
		zastřešení - ocelové nosníky, krytina z polyuretanových panelů s prosvětlovacími prvky	1 300 000
		opláštění stěn	750 000
		oplechování, úpravy povrchů, nátěry	590 000
		technologie ustájení	1 770 000
		technologie napájení	1 250 000
Celkem bez DPH			11 550 000

Tabulka 17 b) Dojírna pro krávy

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
009	Dojírny pro krávy, ovce, kozy	základové pasy a patky, monolitická betonová deska vyztužená KARI sítí	604 000
		izolace proti vodě	286 000
		nové nosné svislé konstrukce	1 020 000
		obvodové zdivo z betonových tvárnic	906 000
		vodorovné nosné prvky z ocelových profilů	604 000
		zastřešení, ocelové nosníky a vazničky, krytina z polyuretanových panelů	1 080 000
		opláštění stěn	725 000
		úprava povrchů	815 000
Celkem bez DPH			6 040 000

Tabulka 17 c) Jímka na kejdu

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
011	Jímky na kejdu	zemní práce	370 000
		šterkování a základní betonáž dna	290 000
		izolace	475 000
		vyztužení a betonáž dna	325 000
		samotná jímka	1 000 000
		výdejní plocha	200 000
		kontrolní systém	215 000
		technologie čerpání	150 000
Celkem bez DPH			3 025 000

Tabulka 17 d) Silážní žlab (Kč)

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
013	Stavby pro skladování krmiv a steliv	nový betonový vjezd	2 700 000
		izolace proti průsaku, opravy povrchu	2 600 000
		nátěry	865 500
Celkem bez DPH			6 165 500

Tabulka 17 e) Veterinární kotec

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
014	Ostatní zemědělské stavby jinde neuvedené	základový pas z betonu s ocelovou výztuží	90 000
		svislé konstrukce betonové	40 000
		podlahové konstrukce - vodostavební beton, sítě KARI	55 000
		mobilní fixační zábrany	90 000
Celkem bez DPH			275 000

Způsobilé výdaje, ze kterých je stanovena dotace (viz Žádost o dotaci)

Tabulka 18 a) Stáj pro krávy

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
001	Stáje pro krávy, jalovice a býky	odstranění starého opláštění	570 000
		nové bednění a svinovací plachta	750 000
		okna nahrazena posuvnými krycími stěnami	620 000
		provětrávací potrubí	780 000
		základní pasy a patky, KARI sítě	850 000
		nové nosné svislé konstrukce z ocelových nosníků	950 000
		vodorovné konstrukce	620 000
		podlahové konstrukce	750 000
		zastřešení - ocelové nosníky, krytina z polyuretanových panelů s prosvěcovacími prvky	1 300 000
		opláštění stěn	750 000
		oplechování, úpravy povrchů, nátěry	590 000
		technologie ustájení	1 770 000
		technologie napájení	1 250 000
Celkem bez DPH			11 550 000

Tabulka 18 b) Dojírna pro krávy

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
009	Dojírny pro krávy, ovce, kozy	základové pasy a patky, monolitická betonová deska vyztužená KARI sítí	604 000
		izolace proti vodě	286 000
		nové nosné svislé konstrukce	1 020 000
		obvodové zdivo z betonových tvárnic	906 000
		vodorovné nosné prvky z ocelových profilů	604 000
		zastřešení, ocelové nosníky a vazníčky, krytina z polyuretanových panelů	1 080 000
		opláštění stěn	725 000
		úprava povrchů	815 000
Celkem bez DPH			6 040 000

Tabulka 18 c) Jímka na kejdu

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
011	Jímky na kejdu	zemní práce	370 000
		šterkování a základní betonáž dna	290 000
		izolace	475 000
		vyztužení a betonáž dna	325 000
		samotná jímka	1 000 000
		výdejní plocha	200 000
		kontrolní systém	215 000
		technologie čerpání	150 000
Celkem bez DPH			3 025 000

Tabulka 18 d) Silážní žlab

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
013	Stavby pro skladování krmiv a steliv	nový betonový vjezd	2 700 000
		izolace proti průsaku, opravy povrchu	2 600 000
		nátěry	865 500
Celkem bez DPH			6 165 500

Tabulka 18 e) Veterinární kotec

Kód	Popis způsobilého výdaje	Rozpis jednotlivých položek	Výše zp.výdaje (Kč)
014	Ostatní zemědělské stavby jinde neuvedené	základový pas z betonu s ocelovou výztuží	90 000
		svislé konstrukce betonové	40 000
		podlahové konstrukce - vodostavební beton, sítě KARI	55 000
		mobilní fixační zábrany	90 000
Celkem bez DPH			275 000

Tabulka 18 f) Způsobilé výdaje, ze kterých je stanovena dotace, celkem (Kč)

Kód	Popis způsobilého výdaje	Výše zp.výdaje (Kč)
001	Stáj pro krávy	11 550 000
009	Dojírna pro krávy	6 040 000
011	Jímky na kejdu	3 025 000
013	Stavby pro skladování krmiv a steliv	6 165 500
014	Ost. zemědělské stavby jinde neuvedené	275 000
015	Projektová dokumentace	20 000
016	Technická dokumentace	80 000
Celkem bez DPH		27 155 500

Nezpůsobilé výdaje projektu

Tabulka 19: Nezpůsobilé výdaje projektu (v Kč)

Výdaje	Kč
DPH projektu	5 431 100
Nezpůsobilé výdaje celkem	5 431 100

5. Realizované projekty

Realizujete/realizovali jste další projekty v rámci jiných dotačních titulů v posledních 3 letech?

ANO x NE

Tabulka 20: Tabulka projektů realizovaných v posledních 3 letech

Název	Rok	Garant
Modernizace dojíren na farmách Srby a Březí	2007	Mze

Projekt včetně všech svých příloh (viz Příloha 2) by se měl společně se Žádostí o dotaci (viz Příloha 1) předat příslušnému Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu. (Pro tento případ SZIF v Českých Budějovicích). SZIF tento projekt prozkoumá a rozhodne, zda na tento projekt přidělí dotaci či nikoliv.

Podnik by na základně své situace dosáhl počtu 57 bodů. Žádáme o dotaci 49% z celkových způsobilých výdajů. Tabulky s kritérii a počty bodů jsou k nalezení v „Pravidlech, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova pro období 2007-2013“ pro 9. kolo (viz Příloha 3).

5. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce byla analýza současného stavu zemědělsky hospodařícího podniku, z pohledu, kdy podnik čerpá finanční prostředky z EU a národních zdrojů. Na základě této analýzy byly navrženy nové finanční stimuly pro rozvoj vybraného zemědělského podniku a zároveň byl vypracován pilotní návrh projektu.

Dotace po vstupu do EU, které podnik obdržel (i když nejsou srovnatelné s výší dotací bývalé „15tky“), významně ovlivnily celkové hospodaření uvedeného podniku.

Před transformací bývalého JZD Meclov v 90. letech výměra zemědělské půdy činila 3500 ha a bylo zde zaměstnáno kolem 600 lidí. V dnešní době je výměra zemědělské půdy větší o cca 800 ha, tedy 4 280 ha a celý chod podniku zajišťuje 116 lidí.

Provozní a investiční dotace pomohly a pomáhají podniku zvýšit jeho technickou úroveň. Díky nim se zvýšila produktivita práce, snížily se náklady na opravy, údržbu, mzdy a došlo k celkovému zvýšení konkurenceschopnosti mezi zemědělskými podniky.

Dnešní prostředí a vizuální vzhled farem není srovnatelný se stavem farem před vstupem ČR do EU.

V průběhu posledních let došlo v podniku MZ a.s. k modernizaci téměř všech stájí, které již ve všech případech splňují požadavky EU, jak ve welferu zvířat, tak v nitrátové směrnici. Od doby vstupu ČR do EU bylo v MZ a.s. investováno jen do živočišné výroby přes 130 mil Kč.

Dotace napomohly jak k rekonstrukci farem, tak ke koupi celé řady strojů pro živočišnou i rostlinnou výrobu. Všechny samohodné stroje jsou klimatizované a vybavené moderními technologiemi např. GPS zařízením, které usnadňuje a zlevňuje sklizeň a také setí i hnojení všech pěstovaných rostlin.

Technologie v dnešních stájích je na nejvyšší možné úrovni a vše je ovládáno počítači. V těchto moderních stájích jsou dojnicím na nohy připevněny čipy, které jsou

pak v dojárně snímány průchozími aktivními anténami. Vše je napojeno na počítač, kde lze pomocí specializovaného softwaru zajišťovat základní evidenci zvířat, včetně nádojů podle skupin, reprodukci i zdravotní problémy zvířete.

Ve stáji jsou nainstalovaná čidla, která ovlivňují klima ve stáji, měří vlhkost v objektu, regulují ventilátory a další čidla spouštějící v případě větších teplot kropicí zařízení.

Rovněž osvětlení stáji vyhovuje evropským normám, jak v hladině svítivosti, tak ve skladbě světla. Veškeré krmení zvířat je prováděno krmnými vozy se sensorimetrickými vahami, které množství objemného krmiva evidují a převádějí do PC krmného vozu. Druhové složení krmiv včetně jeho množství (dle kategorie zvířat) je naprogramováno v PC a obsluha vozu je zvukovým znamením informována o množství dodaného krmiva do vozu, které je pro každou kategorii zvířat v jiném složení.

Toto všechno a ještě mnoho dalších věcí, by nebylo možné vybudovat a zakoupit, kdyby nebylo dotací od státu a z EU.

Projekt

K tomu, aby podnik mohl čerpat investiční dotace např. na modernizaci stájí, a aby snížil své náklady, potřebuje vypracovat projekt.

Níže uvedený modelový projekt vznikl po konzultaci s vedením podniku o jejich současné situaci a z jejich plánů do budoucna.

Projekt na modernizaci zemědělské farmy pro živočišnou výrobu byl vybrán z **Programu rozvoje venkova z Osy I. - 1. Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací**, konkrétně podopatření **1.1. Modernizace zemědělských podniků**.

Tento projekt (modelová studie) byl vytvořen na základě „Pravidel, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty z Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013“ pro 9. kolo.

Předmětem projektu je komplexní rekonstrukce farmy skotu. Konkrétně se jedná

o rekonstrukci stávající stáje a zvýšení její kapacity z 300 na 350 dojnic. Dále rekonstrukce a přístavba stávající dojírny spočívá v prodloužení „čekárny“ o 3 m a v úpravě podlah. Dalším předmětem je rekonstrukce silážní jámy, která spočívá ve vybudování druhého vjezdu do jámy na protější straně stávajícího vjezdu a rekonstrukce poškozeného povrchu. Novostavba veterinárního kotce bude navazovat na objekt stáje a bude mít rozlohu 100m². Novostavba skladovací jímky bude částečně zapuštěna do terénu, bude mít kruhový tvar s užitným objemem 1250 m³.

V projektu je uveden název projektu, žadatel, popis projektu (zdůvodnění projektu, podstata problému projektu a jak ho vyřešit), technické řešení projektu, časový harmonogram, výsledky projektu a v neposlední řadě i rozpočet projektu.

Cílem projektu je obnova zastaralého vybavení, jehož údržba, opravy a stará nevyhovující technologie představuje vysoké náklady. Předpokládá se, že realizace projektu přinese především snížení nákladů na výrobu mléka, zvýšení technologické vybavenosti podniku, splnění požadavků EU na welfare zvířat a zlepšení konkurenceschopnosti zemědělského podniku.

V rozpočtu projektu jsou k jednotlivým stavbám rozepsány položky prací, které je potřeba udělat při rekonstrukci farmy. Jednotlivé položky prací vychází z technické dokumentace.

Z limitních tabulek, které jsou součástí „Pravidel“ se určují způsobilé výdaje na jednotku a vynásobením počtem jednotek (ks, m³) získáme celkové způsobilé výdaje na jednotlivé stavby.

Způsobilé výdaje na jednotlivé stavby (v Kč)

Kód	Popis způsobilého výdaje	Výše zp.výdaje (Kč)
001	Stáj pro krávy	11 550 000
009	Dojírna pro krávy	6 040 000
011	Jímky na kejdu	3 025 000
013	Stavby pro skladování krmiv a steliv	6 165 500
014	Ost. zemědělské stavby jinde neuvedené	275 000
015	Projektová dokumentace	20 000
016	Technická dokumentace	80 000
Celkem bez DPH		27 155 500

Celkové výdaje projektu činí **27 155 500 Kč** bez DPH, tj. **32 586 600 Kč** včetně DPH.

Dotace se vypočte z celkové výše způsobilých výdajů, což je **27 155 500 Kč**.

Žádám o dotaci 49 %, tudíž je to **13 306 195 Kč**, kde

75% 9 979 646 Kč bude proplácet EU a

25% 3 326 549 Kč půjde z národních zdrojů.

Na základě bodů vypočtených podle tabulek v „Pravidlech“ pro získání dotace dosáhl tento projekt 57 bodů, mohl by být tudíž schválen a realizován. (minimum bodů pro schválení dotace pro 9. kolo bylo 54 bodů).

Plány do budoucna

Téměř všechny stáje a provozovny živočišné výroby prošly opravami nebo rekonstrukcemi. Odpovídají tedy svojí produktivitou práce i welfarem zvířat směrnicím EU. Moderní zemědělství klade důraz na flexibilitu, konkurenceschopnost a možnost pružně reagovat na signály trhu.

Podnik čerpal a čerpá dotace jak z EU, tak i z národních zdrojů na živočišnou výrobu. Mohl by ještě realizovat např. modernizaci staveb a technologií pro **rostlinnou výrobu**, z Programu rozvoje venkova z Osy I. – 1. Opatření zaměřená na

restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací, konkrétně podopatření
1.1. Modernizace zemědělských podniků.

Nedílnou součástí MZ a. s. pro rozvoj podniku je využívání alternativních zdrojů energie. Pro vylepšení finanční situace podniku by bylo vhodné postavit bioplynovou stanici, která využitím zemědělských produktů (hnoje, kejdy, siláže, senáže) napomůže v případě nepříznivých cen zemědělských komodit, překlenout případnou ztrátu zemědělského podniku.

V neposlední řadě by podnik mohl čerpat dotace také z Osy III - 3. Opatření týkající se vzdělávání a informování hospodářských subjektů, působících v oblastech, na něž se vztahuje Osa III.

Jsou dotace, které naše zemědělství každým rokem z Bruselu či z ČR dostává penězi daňových poplatníků? Dotace do zemědělství nejsou ve skutečnosti penězi daňových poplatníků. Jsou to peníze, o které mají zemědělci nižší tržby, než jaké by získali, kdyby žádné dotace nedostávali. Jednoduše řečeno, nebýt dotací, byly by ceny potravin vyšší!

Domnívám se, že pokud by byly dotace zrušeny, velká část populace by podstatnou část své mzdy použila na potraviny. Naprosté většině těchto lidí by nezbývalo peněz (např. na nákup průmyslového zboží, dopravních prostředků, na kulturu, dovolenou, sport apod.) a podnikatelé v těchto oborech by přišli o práci, protože jejich výrobky a služby by z důvodu nedostatku peněz, nebyly kupovány.

Hypotéza, zda by mohlo za současných podmínek české zemědělství fungovat bez podpory z EU, **se nepotvrdila.**

6. SUMMARY

The purpose of this work was to analyze the current state of agricultural undertaking from the perspective of where the firm draws fund from the EU and national resources. Based on this analysis, the proposed new financial incentives for the development of selected farm and also has developed a pilot project proposal.

The basic method for obtaining information on the theoretical part of the study of literature and the development of scientific literature related to the issue. Information was gathered from books, booklets, statistical yearbooks and the high degree of timeliness from Internet sources.

The practical part was devoted to drawing support for operation of the business and investment opportunities in the last 10 years. In the second part of the practical work of the project was developed under the rules determine the conditions for granting subsidies to projects Rural Development Programme 2007-2013, Republic set for the 9th round.

Operating and capital grants to help and assist the company enhance its technical level. Thanks to increased labor productivity, reduce the cost of repairs, aintenance, wages, and there was an overall increase in the competitiveness of agricultural enterprises.

Subsidies to agriculture are in fact the taxpayers' money. Is it money, the farmers have less revenue than they would gain any grants received. Simply put, if not for subsidies, food prices would be higher!

I believe that if subsidies were abolished, a large proportion of the population would pay the bulk of its use on food. The vast majority of these people would be left with money (eg the purchase of industrial goods, transport, culture, holidays, sports, etc.) and entrepreneurs in these areas would have lost their jobs because their products and services by reason of lack of money, not bought .

Hypothesis that could, under current conditions of Czech agriculture to operate without support from the EU, has not been confirmed.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BRABENEC, V. Ekonomické aspekty stanovení hranice marginálních podmínek rostlinné výroby. *Sbor.ref.6 konf CZU v Praze : Zamyšlení nad rostlinnou výrobou.* 1996, 1, s. 23-26.

CUDLÍNOVÁ, Eva. Models of planning of marginal area. *Nature and Culture in Landscape Ekology, Experiences for the 3rd millenium CZ-IALE (ED.) : Pavel Kovář, The Karolinum Press.* 1999, 1, s. 356-366.

CUDLÍNOVÁ, E; LAPKA, M; BARTOŠ, M. Problems of Agriculture and Landscape management as percieved by farmers of the Sumava mountains (Czech republic). *Landscape and Urban Planning, elsevier* 46. 1999, s. 71-78.

DOUCHA, Tomáš, et al. *Vývoj agrárního skotu ČR v období 1989-1997.* Vyd.1. Praha : Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 1998. 54 s. ISBN 80-85898-75-6.

FAJMON, Hynek. *Čeští zemědělci a Společná zemědělská politika Evropské unie.* [s.l.] : Vydáno ve spolupráci s frakcí Evropského parlamentu Evropká lidová strana - Evropští demokraté (EPP-ED), 2006. 127 s.

FAJMON, Hynek. *Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU.* [s.l.] : Centrum pro studium demokraci a kultury, 2010. 187 s.

HAMPICKE, W; LITTERSKY, B; WICHTMANN, W. *Ackerlandscheften : Nachhaltigkei und Naturschutz auf ertragsschwachen Standorten.* Springer-Verlog, Berlin Heidelberg, 2005. 311 s.

HAVLÍČEK, Miroslav. *Ročenka sdělovací techniky.* Vyd.1. Praha : Nakladatelství technické literatury, 1988. 402 s.

JENÍČEK, Vladimír, et al. *Agrární politika a hospodářská transformace agrárně potravinářského komplexu : studie Akademie zemědělských věd ČSFR*. Vyd.1. Praha : Akademie zemědělských věd, 1991. 149 s.

KVAPILÍK, J. Mezinárodní spolupráce při využívání horských regionů. *Úroda* 44. 1996, 4, s. 11-12.

KVAPILÍK, J. Chov krav bez tržní produkce mléka z hlediska vstupu České republiky do EU. *Sbor.ref.mezin.konf.Agroregion JČU v Českých Budějovicích*. 1999, s. 242-244.

KVAPILÍK, J; VANĚK, D; NOVÁ, V. Trvalé travní porosty a chov přežvýkavců v ČR v kandidátských zemích a v EU. *Chov polygastrů v méně příznivých oblastech a možnosti naplňování zásad evropského modelu multifunkčního zemědělství*. Rapotín 2002, s. 48-61.

LACKO-BARTOŠOVÁ, Magdaléna, et al. *Udržateľné a ekologické poľnohospodárstvo*. Vyd.1. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 575 s. ISBN 80-8069-556-3.

POZDÍŠEK, Jan, et al. *Využití trvalých travnatých porostů chovem skotu bez tržní produkce mléka*. Vyd.1. Praha : ÚZPI, 2004. 103 s. ISBN 80-7271-153-9.

SRU, Der Rad von Sachverständigen für Umweltfragen. *Konzepte einer dauerhaft umweltgerechten Nutzung ländlicher Räume*. Sondergutachten, Bonn 1996. 127 s.

STANĚK, Josef. *Ukrojte si u nás : kapitoly z dějin chleba*. Vyd.1. Praha : Práce , 1989. 283 s. ISBN 80-208-0312-2.

STŘELEČEK, František, et al. Porovnání ekonomických výsledků zemědělských podniků v produkčních a marginálních oblastech v ČR v roce 1999. *Sbor.ref.mezin.konf.Agroregion : JČU v Českých Budějovicích*. 2000, s. 39-47.

STŘELEČEK, František , et al. Předběžné výsledky hospodaření zemědělských podniků v produkčních a marginálních oblastech v roce 2003. *Zemědělec*. 2004, 30, s. 8.

STŘELEČEK, František , et al. Předběžné výsledky hospodaření zemědělských podniků v produkčních a marginálních oblastech v roce 2003. *Zemědělec*. 2004, 32, s. 6.

ŠROLLER, Josef, et al. *Pěstitelské soustavy v marginálních oblastech*. Vyd.1. Praha : ÚZPI, 2001. 45 s. ISBN 80-7271-076-1.

VRKOČ, F; VACH, M. K rostlinné výrobě v marginálních oblastech. *Sbor.ref.mezin.konf. k 35.výročí založení Zemědělské fakulty JU v Českých Budějovicích*. 1995, VI, s. 39-47.

VRKOČ, F; LIPAVSKÝ, J. K některým vážným problémům rostlinné výroby a možnostem jejich řešení. *Sbor.ref.7.mezin.konf.: Zamyšlení nad rostlinnou výrobou, ČZU v Praze*. 1997, s. 20-24.

VRKOČ, F. Řešení identifikace rostlinné produkce v ČR. *Sbor.ref.8.mezin.konf. : Zamyšlení nad rostlinnou výrobou, ČZU v Praze*. 1998, s. 26-29.

VRKOČ, F. Jak hospodařit na půdě. *Úroda* 48. 2000, 1, s. 6.

Agris.cz [online]. 2005 [cit. 2009-12-26]. Možnosti využití ekologického zemědělství v chráněných krajinných oblastech (CHKO). Dostupné z WWW: <<http://www.agris.cz/vyzkum/detail.php.2005>>.

Eagri.cz [online]. 2008 [cit. 2010-02-10]. Cross Compliance. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/>>.

Euroskop.cz [online]. 2005 [cit. 2010-04-30]. EU od A do Z. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/282/sekce/a-b/>>.

Geografie.webzdarma.cz [online]. 2006 [cit. 2009-12-26]. Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.geografie.webzdarma.cz/transformace.htm>>.

K-p-m.cz [online]. 2006 [cit. 2010-04-25]. LFA pro HRDP 2004-2006. Dostupné z WWW: <<http://k-p-m.cz/files/Oblasti%20LFA.pdf>>.

Szif.cz [online]. 2006 [cit. 2009-12-29]. Program rozvoje venkova. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd>>.

Zf.jcu.cz [online]. 2006 [cit. 2009-12-27]. Multifunkční zemědělství. Dostupné z WWW: <http://www2.zf.jcu.cz/~moudry/multif_zemedelstvi/>.

8. SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A MAP

Tabulka 1: Vývoj počtu JZD a státních statků na území České Republiky.....	str. 11
Tabulka 2: Podnikatelská struktura v zemědělství ČR po roce 19.....	str. 17
Tabulka 3: Méně příznivé oblasti v ČR.....	str. 28
Tabulka 4: Přehled dotací k 31.12.2000.....	str. 45
Tabulka 5: Přehled dotací k 31.12.2001.....	str. 45
Tabulka 6: Přehled dotací k 31.12.2002.....	str. 46
Tabulka 7: Přehled dotací k 31.12.2003.....	str. 46
Tabulka 8: Přehled dotací k 31.12.2004.....	str. 47
Tabulka 9: Přehled dotací k 31.12.2005.....	str. 48
Tabulka 10: Přehled dotací k 31.12.2006.....	str. 49
Tabulka 11: Přehled dotací k 31.12.2007.....	str. 50
Tabulka 12: Přehled dotací k 31.12.2008.....	str. 50
Tabulka 13: Přehled dotací k 31.12.2009.....	str. 51
Tabulka 14: Časový harmonogram realizace projektu.....	str. 59
Tabulka 15a: Limity - Stáj pro krávy.....	str. 62
Tabulka 15b: Limity - Dojírna pro krávy.....	str. 62
Tabulka 15c: Limity - Jímka na kejdu.....	str. 62
Tabulka 15d: Limity - Silážní žlab.....	str. 62
Tabulka 15e: Limity - Ostatní zemědělské stavby jinde neuvedeny.....	str. 62
Tabulka 16: Celkové způsobilé a nezpůsobilé výdaje (v Kč).....	str. 63
Tabulka 17a: Celkové způsobilé výdaje - Stáj pro krávy.....	str. 63
Tabulka 17b: Celkové způsobilé výdaje - Dojírna pro krávy.....	str. 64
Tabulka 17c: Celkové způsobilé výdaje - Jímka na kejdu.....	str. 64
Tabulka 17d: Celkové způsobilé výdaje - Silážní žlab.....	str. 64
Tabulka 17e: Celkové způsobilé výdaje - Veterinární kotec.....	str. 65
Tabulka 18a: Způsobilé výdaje ze kterých je stanovena dotace - Stáj pro krávy....	str. 65
Tabulka 18b: Způsobilé výdaje ze kterých je stanovena dotace – Dojírna.....	str. 66
Tabulka 18c: Způsobilé výdaje ze kterých je stanovena dotace - Jímka na kejdu....	str. 66

Tabulka 18d: Způsobilé výdaje ze kterých je stanovena dotace - Silážní žlab.....	str.66
Tabulka 18e: Způsobilé výdaje ze kterých je stanovena dotace – Veter. kotec.....	str.67
Tabulka 18f: Způsobilé výdaje, ze kterých je stanovena dotace, celkem (Kč).....	str.67
Tabulka 19: Nezpůsobilé výdaje projektu.....	str.67
Tabulka 20: Tabulka projektů realizovaných v posledních 3 letech.....	str.67
Graf 1: Vývoj přímých plateb pro EU -10 dle přístupových smluv do roku 2013....	str.10
Graf 2: Transformace národní dotační politiky ČR v zemědělství do systému podpor EU.....	str.35
Mapa 1: Méně příznivé oblasti v ČR 2004 – 2006.....	str.27

9. SEZNAM PŘÍLOH

1. Žádost o dotaci
2. Přílohy k žádosti o dotaci
3. Výpočet prioritních bodů